

Educatieve map

Breek



door Leslie Verschuere

Inhoudstafel

Voorwoord	4
Hoofdstuk 1: Het traditionele gezin voorbijgestreefd ?	5
1. Inleiding	6
2. Het traditionele gezin...	
3. ..voorbijgestreefd ?	7
4. Verschillende samenlevingsvormen	8
Hoofdstuk 2: Ruzie tussen ouders en de gevolgen voor het kind	10
1. Erger dan een scheiding	11
2. Kinderen geven zichzelf vaak de schuld van een ruzie	12
3. Bliksemafleider	12
4. Sorry is belangrijk	13
Hoofdstuk 3: De echtscheiding	15
1. Statistieken echtscheidingen in België	16
2. Oorzaken van echtscheiding	16
2.1. Feitelijke oorzaken voor echtscheiding	17
2.2. Oorzaken voor echtscheiding die mensen zichzelf en hun omgeving wijsmaken	19
2.3. Onderliggende, werkelijke oorzaken voor echtscheiding	22
3. De scheiding: wettelijke bepalingen	25
3.3. De echtscheiding	25
3.3.1. Wat is een echtscheiding ?	25
3.3.2. De echtscheiding door onderlinge toestemming	26
3.3.3. De echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting	
3.4. De feitelijke scheiding	28
3.4.1. Wat is een feitelijke scheiding ?	28
3.4.2. Beroep doen op de rechter	28
3.5. De scheiding van tafel en bed	29
Hoofdstuk 4: Kinderen en echtscheiding	30
1. De alimentatie	31
1.1. Afstammingsrecht	31
1.2. Wat is alimentatie ?	31
1.3. Voor wie betaal je alimentatie ?	32
1.4. Waarvoor moet alimentatie dienen ?	32
1.5. Alimentatie en omgangsregeling	32
1.6. Buitengewone uitgaven	33
1.7. Hoe lang moet je alimentatie betalen ?	33
1.8. Co-ouderschap en alimentatie	33

1.8.1	Draagkrachtberekening	34
1.8.2	Wel alimentatie/geen alimentatie	34
2	De omgangsregeling en ouderlijk gezag	35
3	Spreekrecht en hoorrecht van kinderen	35
3.8	Kinderen jonger dan 12 jaar	35
3.9	Kinderen tussen 12 jaar en 18 jaar	35
3.10	Kinderen ouder dan 18 jaar	35
3.11	Modelbrief aan de rechter	36
4	Birdnesting : een nieuw fenomeen ?	40
4.1.	Birdnesting: vertrouwde basis blijft na scheiding	40
4.2.	Afspraken in ouderschapsplan	40
5	Emotionele gevolgen en gedragsproblemen bij kinderen na echtscheiding	41
5.1.	Gevolgen op lange termijn	43
	Hoofdstuk 5: Nieuw samengestelde gezinnen	44
1.	Een nieuw samengesteld gezin: een probleemgezin ?	45
2.	Een aantal vuistregels	49
3.	De term plusouder	49
	Hoofdstuk 6: Andere gezinsvormen	51
1.	Het éénoudergezin	52
1.1.	Verdriet, kwaadheid en schuldgevoel	52
1.2.	Kind uit éénoudergezin meer kans op problemen	53
1.3.	Laag inkomen oorzaak problemen éénoudergezin	53
2.	Het holebigezin	54
2.1.	Mogen holebi's kinderen hebben ?	54
3.	Het adoptiegezin	58
	Hoofdstuk 7: Nuttige links	60
	Hoofdstuk 8: Lesmateriaal	61
1.	Diversiteit in gezinnen	61
2.	Communiceren met diverse gezinnen	65

Voorwoord

Net zoals zoveel ouders in onze huidige maatschappij vorm ook ik geen traditioneel kerngezin meer. Mijn partner heeft een dochter uit een vorige relatie en samen hebben wij ook een kind. Mijn stiefdochter, of om de negatieve connotatie van 'stief' weg te werken, mijn bonusdochter is 3 dagen in de week bij ons en de rest van de tijd bij mama, die ondertussen ook een nieuwe partner heeft.

Uit ervaring weet ik dat dit zowel voor wij, als ouders, voor mij, als stiefmoeder of hier opnieuw de negatieve connotatie wegwerkend, plusmoeder, als voor de kinderen niet altijd een evidente situatie is.

Waarom slaapt zus vanavond niet hier ? Wanneer komt zus naar huis ?
Waarom gaan wij naar een andere school ? Is mijn oma ook jou oma ? zijn vragen die we dikwijls voorbij horen waaien.

In eerste instantie zijn het de ouders, in welke gezinsvorm ze ook leven, die hun kinderen moeten leiden door veranderingen, twijfels, verdriet, boosheid..en wij lossen dit op door vooral alles uit te leggen naar waarheid en geen zandkastelen te bouwen.

Als school kan je weinig doen aan de thuissituatie van kinderen. Het komt er vooral op neer notie te hebben van welke gezinsvormen er zijn en welke invloed die kunnen hebben op kinderen.

Je kan natuurlijk wel als school probleemgedrag vaststellen die te verklaren valt door een echtscheiding, ruziemakende ouders,.. Als school kan je ervoor kiezen een gesprek aan te gaan met de ouders en/of de leerling. Ook kun je aan de leerlingen inzicht aanbieden in de verschillende gezinsvormen waardoor er bijvoorbeeld geen discriminatie of pestgedrag optreedt.

Ook is het belangrijk voor de school de verschillende gezinsvormen praktisch te benaderen inzake invulformulieren, afzonderlijke oudercontacten, ..

Deze educatieve map werpt een licht op deze verschillende gezinsvormen en de mogelijke gevolgen ervan voor de jongere. Ook kunt u via het lesmateriaal over dit thema aan de slag in de klas.

Leslie Verschuere

Hoofdstuk 1

Het traditionele gezin voorbijgestreefd ?



Hoofdstuk 1

Het traditionele gezin voorbijgestreefd ?

1. Inleiding

Onze samenleving is op heel veel uiteenlopende manieren rijk aan diversiteit. Denk maar aan allerhande verschillende culturen, etniciteiten, klassen, enzovoort. Ook het woord 'gezin' is een begrip waarvoor verscheidene invullingen mogelijk zijn. Er is niet meer zoiets als een vast kerngezin waarbinnen ieder zijn vaste plaats heeft en in onze hedendaagse maatschappij zijn uitzonderingen hierop steeds frequenter van aard.

2. Het traditionele gezin....

Enkele eeuwen geleden was het gezinsmodel bij uitstek het burgerlijke kerngezin. De pater familias stond aan het hoofd van zijn gezin en aan zijn macht werd niet getwijfeld. Hij was de kostwinner van dit nucleaire gezinstype en stond in voor het onderhouden van zijn vrouw en kinderen. Hierin lag ook het traditionele karakter van dit gezinstype: de man kon zich als kostwinner immers economisch intens engageren, zonder dat dit nadelen had voor zijn gezin. De vrouw was over het algemeen 'huisvrouw aan de haard' en werd geacht zich toe te leggen op het draaiende houden van het huishouden en de opvoeding en verzorging van de kinderen. Deze werkverdeling zorgde voor eenheid en harmonie binnen het gezin omdat iedereen zijn vaste rol kende en naleefde. Dit type gezinsvorm paste perfect binnen de context van de liberale welvaartstaat.

In de loop van de tijd is dit nucleaire gezinstype echter aan veel veranderingen onderhevig geweest. Met de opbloei van de economie in de 20ste eeuw zijn er heel wat zaken veranderd. De invloed van de economie op de traditionele gezinsvormen ging gepaard met de opgang van de vrouwenbeweging. Deze vrouwenbeweging, of het feminisme, heeft verschillende golven gekend over de eeuwen heen. Deze hebben voor een aantal verwezenlijkingen gezorgd om het welzijn van de vrouw te verbeteren en de vrouw te ontheffen uit haar onderdrukte positie die zij kende ten tijde van het nucleaire en traditionele gezinsmodel. Ook al opperde onze grondwet van 1830 gelijkheid voor alle Belgen, toch was niets echter minder waar. Eén van de belangrijkste verwezenlijkingen van het feminisme was bijvoorbeeld

het verkrijgen van het stemrecht voor vrouwen in 1948. Dit vrouwenstemrecht heeft ook gefungeerd als hefboom tot het verkrijgen van alsmear meer gelijke rechten voor vrouwen.

Vrouwen kregen meer en meer een plaats naast deze aan de haard en gingen vaak net als de man ook buitenshuis werken. De oorspronkelijke verdelingen en ingeburgerde rolpatronen werden hierdoor dus flink op de helling gezet. De vrouw was niet langer afhankelijk van de man en het begin van de emancipatiebeweging was een feit.

De vrouw stond naast haar job buitenshuis nog steeds in voor de huishoudelijke taken, wat voor veel spanningen, stress en klachten over onevenwicht tussen gezin en werk zorgde. Een gevolg van dit economische gezinsmodel was een laag kinderaantal, omdat vrouwen als gevolg van de economische en emancipatorische welvaart carrière wisten te maken. Hiervan waren uitstel van huwelijk en het verkleinen en verlaten van de kindereens het gevolg.

Net hier trad de functionele rol voor de vader meer en meer op de voorgrond. Tot rond de jaren '50-'60 vervulde de vader enkel een instrumentele rol door te voorzien in het levensonderhoud van zijn vrouw en kroost. Vanaf de jaren '70-'80 werd er steeds meer aandacht besteed aan de functionele rol die vaders speelden bij de opvoeding van hun kinderen.

Door al deze factoren kwam er dus geleidelijk aan een einde aan het traditionele gezinsmodel.

3. ... voorbijgestreefd?

Het traditionele kerngezin bestaande uit een vader en moeder en hun biologische kinderen, zal ongetwijfeld eindelijk blijven bestaan. De laatste decennia zijn er echter meer en meer andere gezinsvormen in onze maatschappij en leefwereld gesloten. De norm van het traditionele gezin is met andere woorden enorm vervaagd.

Door de emancipatie van alle gezinsleden, maar vooral van de vrouw, zijn de rollen van het traditionele gezin door elkaar geschud. Het arbeidsparticipatievertoog waarbij het buitenshuis werken van de vrouw als een voorwaarde voor de emancipatie wordt gezien komt op gang, zowel in de gehele gemeenschap als binnen het individuele gezin. Binnen veel relaties brengt dit stress en spanningen met zich mee en veel getrouwde koppels slagen er niet in om hun huwelijk in stand te houden. Hier kunnen tal van oorzaken aan de basis liggen en die vaak gepaard gaan met allerlei ontwikkelingen van onze moderne wereld waarbij individuen onder druk komen te staan. Mensen willen steeds meer en meer, zowel op individueel vlak als op vlak van hun gezin, maar toch wordt dit individueel vlak steeds belangrijker. Mensen streven naar hun eigen welbehagen en de individualisering ervan wordt steeds verder en dieper doorgedreven. Er gaan echter veel gevaren gepaard met deze streefzin waarbij mensen meer dan

ooit, op alle mogelijke vlakken, in verleidingen worden gebracht. Denk maar aan bijvoorbeeld de '*temptations*' van macht en luxe en zelfs lust. Zo is ontrouw of overspel één van de belangrijkste redenen bij (echt)scheidingen tussen partners. Mensen willen steeds meer, worden alsmaar nieuwsgieriger en zoeken naar afwisselende uitdagingen in hun triviale levensloop met alle gevolgen van dien voor zichzelf, hun partner en het gezin.

Wat België betreft is het aantal echtscheidingen de laatste 30 jaar vervijfvoudigd (alhoewel door bepaalde factoren-zie later-er weer enigzins een daling is).

Eén van de belangrijkste vragen die zich stellen: Welke gezins- of samenlevingsvorm(en) vervang(t)(en) dan het steeds minder populair wordende huwelijk?

4. Verschillende samenlevingsvormen.

Traditioneel gezin: een volwassen man en vrouw leven samen en zijn de biologische ouders van hun kind(eren).

Eénoudergezinnen: een volwassene leeft samen met zijn of haar kind(eren) van wie hij of zij de biologische ouder is.

Niet-gehuwde samenwonende ouders.

Nieuw samengestelde gezinnen: beide ouders brengen kinderen mee in een nieuwe relatie. Soms hebben ze ook samen nog kinderen. De niet-biologische ouder van de kinderen in het gezin, wordt vaak plusouder genoemd in plaats van stiefouder.

Holebigezin: twee mannen of twee vrouwen die samenleven en kinderen hebben, uit een vorige heterorelatie, geadopteerd of als pleeggezin. Eén van de twee kan ook de biologische vader of moeder zijn via draagmoederschap of zaaddonatie.

Adoptiegezin: Eén of twee volwassenen hebben kinderen waarvan ze niet de biologische ouders zijn. Ze zijn sociale en juridische ouders.

Generatiegezin: ouders en kinderen leven in een groter familieverband met grootouders, tantes, ooms, Deze laatste kunnen zich ook ontfermen over de kinderen en betrokken willen worden bij het schoolgebeuren.

Co-ouderschap, al dan niet met wisselende verblijfplaats voor de kinderen. Gezagsco-ouderschap betekent dat gescheiden ouders het ouderlijk gezag over de kinderen delen. Ze staan dan beiden in voor de opvoeding van hun kind. Gezagsco-ouderschap komt voor bij kinderen die op twee adressen wonen, dus afwisselend bij én van beide ouders (bilocatie of verblijfsco-ouderschap). Maar ook als het kind op één adres woont bij de ene ouder en bij de andere ouder op bezoek gaat, kan er sprake zijn van gezagsco-ouderschap. Eventuele nieuwe partners (plusouders) hebben juridisch geen

ouderlijk gezag, maar oefenen wel ouderlijke taken uit.

Mee-oudergezin: Eén of twee volwassenen, met een eigen gezin, zorgen, naast de ouders mee voor de kinderen en zijn nauw betrokken bij de opvoeding.

Tienergezin: een minderjarige deelt de opvoeding van zijn of haar kind met een volwassenen, meestal met de eigen ouder(s).

Woongroep: een grotere groep volwassenen leeft samen, eventueel met kinderen, bijvoorbeeld een commune.

Begeleid wonen – kindertehuis: kinderen leven in een gezinsvervangende constructie, vaak met wisselende verzorgers of begeleiders.

Latgezin: twee volwassenen leven niet samen, maar hebben wel een relatie en samen kinderen.

De niet-begeleide, alleenwonende minderjarige.

Hoofdstuk 2

Ruzie tussen ouders en de gevolgen voor het kind.



Hoofdstuk 2

Ruzie tussen ouders en de gevolgen voor het kind.

Alhoewel dit hoofdstuk vooral gaat over de relatie ouders en kinderen, kun je toch als leerkracht inzicht krijgen op de emotionele en gedragsproblemen bij leerlingen waar er vaak ruzie thuis is.

De clichés zijn genoegzaam bekend: 'Een stevige ruzie klaart de lucht!' Of nog een mooie, van Goethe nog wel: 'Als je getrouwd bent moet je dikwijls ruziemaken, want zo kom je iets van elkaar te weten'. Het klinkt allemaal bijzonder relativerend en geruststellend. En clichés bevatten meestal wel een grond van waarheid.

Maar wat als er kinderoortjes in de buurt zijn? Moeten we ons dan inhouden? Slikken en zwijgen, doen alsof er niets aan de hand is? Of zijn kinderen heus wel tegen een stootje bestand, zoals we zo vaak horen, en kunnen ze er alleen maar van leren?

1. Erger dan een scheiding.

Tot voor enkele jaren bestond er nauwelijks onderzoek naar het effect van ruzie op kinderen. Tenminste niet bekeken vanuit hun standpunt. Wat gaat er in zo'n kinderhoofd om als papa en mama tegen elkaar staan te roepen? Veel, zo blijkt. En weinig geruststellends.

Enkele jaren geleden peilde de Vakgroep Gedragstherapie en Psychologische Begeleiding van de Universiteit Gent een grote groep elf- en twaalfjarigen naar hun bevindingen. En wat bleek? Hevige conflicten tussen ouders laten bij kinderen vaak zware sporen na. Zwaarder zelfs dan een scheiding, die doorgaans traumatischer geacht wordt.

Pedagoge Marijke Bisschop bevestigt: *'Felle of frequente ruzies, waarin de ouders de lelijkste dingen zeggen tegen elkaar, doen kinderen pijn. Ze voelen zich gekrenkt in de vanzelfsprekende liefde die ze voor hun beide ouders voelen.* Soms merk je nauwelijks iets aan hen. Ze houden zich stil, maar daarom lijden ze niet minder. Sommige kinderen klagen over buikpijn of ontwikkelen andere klachten, gewoon omdat ze hun gevoelens niet verwoord krijgen. Hevige ruzies met kinderen in de buurt kan je dus maar beter

vermijden. En dat betekent niet: zomaar de deur dichttrekken en alle remmen losgooien. Kinderen horen ook door muren en deuren.'

De emotionele problemen die kinderen kunnen krijgen door ruzie zijn:

Kinderen worden onzeker

- Kinderen durven de omgeving en zichzelf niet meer te vertrouwen
- Sommige kinderen worden daardoor stil en teruggetrokken
- Andere kinderen worden juist recalcitrant en opstandig en gaan rottigheid uithalen

2. Kinderen geven zichzelf vaak de schuld van een ruzie.

Het is raar maar waar, maar veel kinderen geven zichzelf vaak de schuld van een ruzie tussen papa en mama. Ze denken dat ze niet lief genoeg zijn, dat ze teveel troep hebben gemaakt of dat ze naar gedrag hebben vertoond. Dat mama en papa dan ruzie krijgen is hun schuld. In gevallen waarbij ouders vaak ruzie hebben denken kinderen steeds dat zij de schuld zijn van die nare situatie. En dat is niet goed voor hun zelfvertrouwen. Maar ook niet voor hun geworteldheid.

3. Bliksemafleider.

Pedagoge Marijke Bisschop: *'Ook non-verbale signalen kunnen erg sterk zijn. Kinderen zien het gewoon aan de ogen van hun ouders, aan de manier waarop ze wel of geen contact met elkaar maken. Elkaar geen kus geven, terwijl je dat anders wel doet. Je schouders ophalen als je partner iets zegt, je ogen neerslaan als hij je probeert aan te kijken. Kinderen hebben bijzondere voelsprietten als het over problemen tussen hun ouders gaat. En vaak zie je dat het stilste kind het gevoeligst is voor dergelijke signalen.'*

Heel soms, zo bleek ook uit het Gentse onderzoek, nemen kinderen de rol van bliksemafleider op zich. Door probleemgedrag te gaan vertonen. Ze worden agressief, zorgen voor problemen op school of trekken op een andere manier alle aandacht naar zich toe. Dat is veilig, want dat betekent dat de ouders hun aandacht zullen moeten verleggen: niet langer hun eigen problemen en conflicten zijn prioritair, wél die van hun kind. Heel even lijkt de relatie tussen de ouders gered - want dat is bewust of onbewust de bedoeling van zo'n kind - maar zodra het weer beter gaat met het kind, komen de conflicten weer in alle hevigheid naar boven.

4. Sorry is belangrijk

Oké, hevige en frequente ruzies zijn slecht voor kinderen, maar wat moeten we dan met onze eigen menselijkheid? Is het erg om te laten zien dat ouders niet perfect zijn? *'Nee, natuurlijk niet'*, zegt Marijke Bisschop. *'Het belangrijkste is dat je kind merkt dat jullie nog steeds van elkaar houden. Ouders mogen niet te beroerd zijn om 'sorry' te zeggen na een ruzie. Tegen elkaar, maar zeker ook tegen de kinderen. Even napraten, een woordje uitleg geven, hen geruststellen hoort er ook bij. Vertellen dat mama en papa boos op elkaar waren, maar dat ze daarom niet minder van elkaar houden.* Kinderen mogen ook weten dat het oké is een meningsverschil te hebben. Je moet er wel alles aan doen om de ruzie in een constructieve sfeer te laten verlopen. Ouders zijn echte rolmodellen voor hun kinderen. Ze zijn hun rots in de branding, en zo'n constructieve ruzie kan een leermoment bij uitstek zijn.' Daarom kunnen kinderen ook leren van ruzies. Als de ruzies op een eerlijke en open manier worden gevoerd leren kinderen hoe ze om moeten gaan met meningsverschillen en conflicten. De belangrijkste lering die ze eruit kunnen trekken is wel dat mensen van mening kunnen verschillen en daar ook fel over kunnen praten, maar dat ze ondanks dat gewoon van elkaar kunnen blijven houden. En dat iedere ruzie altijd weer goed wordt gemaakt en dat een ruzie niet dagenlang duurt. Ook leren kinderen dat je bij een ruzie soms eerst heel veel moet praten om duidelijk te maken wat het probleem nu precies is en hoe het kan worden opgelost. En kinderen kunnen op die manier leren dat het zeggen van sorry vaak al heel veel kan oplossen. Dat kan hen ook helpen bij eigen ruzies. Als ze nog klein zijn, maar ook later als ze groter of zelfs volwassen zijn.



Marijke Bisschop studeerde pedagogie in Amsterdam, Nederland. Zij specialiseerde zich daarna in Londen en België in de gedragstherapie. Zij werkte 20 jaar op de afdeling kinderpsychiatrie van het U.Z.Gasthuisberg in Leuven, België en enkele jaren in Montréal, Canada. Nu is zij opvoeding consulente en gedragstherapeute in België. Zij is auteur van een reeks wetenschappelijke artikelen en boeken over kinderpsychologische vraagstukken.

In haar boek 'Bouwen aan zelfvertrouwen' bedoeld voor tieners geeft ze tips aan tieners om te werken aan meer zelfvertrouwen, waaronder ook wanneer zij te maken hebben met ruzie en scheiding van hun ouders.



Hoofdstuk 3

De echtscheiding



Hoofdstuk 3

De echtscheiding

1. Statistieken echtscheidingen in België.

Statistieken scheidingen in België komende van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie toont de volgende evolutie aan van het aantal scheidingen in België in de periode 2002 tot 2012.

2002: 30628
2003: 31355
2004: 31405
2005: 30840
2006: 29189
2007: 30081
2008: 35366
2009: 32606
2010: 28903
2011: 27522
2012: 26487

We zien sinds 2010 een relatief significante daling van het aantal scheidingen. 2012 was de periode van het laatste decennium het jaar met het minst aantal scheidingen.

Dit kan door twee factoren verklaard worden:

1. Dat er de laatste 10 jaar sprake is van een daling, heeft enerzijds te maken met het feit dat het aantal huwelijken sterk is gedaald, waardoor er gewoon ook minder gehuwden zijn die het risico lopen op een echtscheiding.
2. Anderzijds speelt de crisis een belangrijke rol in de dalende cijfers. Koppels die anders zouden scheiden, blijven nu bij elkaar omdat ze bang zijn dat ze anders in de financiële problemen komen. Sociologen verwachten een opstoot wanneer de economie weer aantrekt.

2. Oorzaken van echtscheiding.

Oorzaken van echtscheiding zijn velerlei. Behalve drempelverlagende factoren en redenen die mensen zelf opgeven zijn er ook nog echte oorzaken. Deze zijn fundamenteel anders. De reden waarom mensen de waarheid achter hun scheiding liever niet onder ogen zien is omdat de oorzaak te pijnlijk is. Daarom verschuilt men zich achter moderne leuzen die geen vragen

uit de buitenwereld oproepen. En soms gelooft men er zelf in. 'We gaan uit elkaar, want de koek is op.'

2.1. Feitelijke oorzaken voor echtscheiding hebben te maken met factoren als demografie, voorbeeldfuncties, echtscheidingswetgeving, economische afhankelijkheid, sociale druk en gemengde huwelijken.

Demografische oorzaak

Echtscheidingen treden gemiddeld pas op na een bepaald aantal jaren, en dat ligt gemiddeld zo tussen de tien en vijftien jaar. Combineren we dit gegeven met de babyboom aan het eind van de jaren vijftig en begin jaren zestig, dan is de grote toename van het aantal echtscheidingen van de afgelopen jaren niet verbazend. Immers, hoe meer huwelijken er gesloten worden, hoe meer echtscheidingen er in absolute zin ook zullen zijn. Huwelijken gesloten in de jaren tachtig en negentig bevinden zich volgens de statistieken momenteel in de gevarezone.

Streven naar perfecte match

Mensen zijn in de afgelopen tientallen jaren steeds veeleisender geworden ten aanzien van hun relatie(s). Omdat de kans op een volledige, perfecte match klein is, maar partners hier toch in blijven geloven, stijgt het risico op echtscheiding. Men leeft met het idee dat er elders een betere 'match' wacht, of dat kleine irritaties betekenen dat de match slecht zou zijn. Ook praat men voordat het huwelijk gesloten wordt onvoldoende over elkaars verwachtingen, wil men minder moeite doen om het huwelijk te laten slagen of te redden, en heeft men de neiging enkel te blijven als er een 'snelle fix' is. Is de partner niet honderd procent perfect, dan wordt de aanvankelijke teleurstelling met elk meningsverschil versterkt totdat er niets anders meer over lijkt dan te scheiden.

Voorbeeldfunctie in omgeving

Echtscheidingen in de omgeving werken drempelverlagend om zelf ook te gaan scheiden. Hoe meer familieleden, vrienden of collega's gescheiden zijn, hoe meer dit verschijnsel zich voordoet. Niet omdat mensen elkaar zo graag willen nadoen, maar wel omdat ze door hun omgeving op het idee komen om te scheiden en er voor zichzelf ook een oplossing in zien. Zo wordt echtscheiding in bepaalde kringen een soort epidemie. Is echtscheiding iets bijzonders in iemands omgeving, dan zal de persoon meer geneigd zijn zijn huwelijk juist te redden. Onderzoek wees daarnaast uit, dat de kans op echtscheiding van kinderen die hun ouders hebben zien scheiden, ruim twee keer zo groot is als die van kinderen zonder gescheiden ouders. Hoe jonger de leeftijd van het kind die dit moest meemaken, hoe lager de drempel voor het kind later is.

Verandering echtscheidingswetgeving

De procedure van een echtscheiding duurt niet meer zo lang als vroeger. Met de komst van flitsscheidings, alhoewel weer afgeschaft, en andere methoden om de scheiding te versnellen, wordt de drempel om te scheiden evenredig lager. Als beide partners het snel eens kunnen worden over de regelingen, hoeft een echtscheiding helemaal niet lang te duren. Met zo'n week of zes kun je voorgoed van je man of vrouw af zijn... En de kans dat beide partners het inderdaad ook eens zijn is gezien de overige echtscheidingsredenen alleen maar groter.

Kinderloosheid

Vroeger kreeg men bijna automatisch kinderen, tegenwoordig komt het vaker voor dat koppels weinig of geen kinderen hebben. Gebleken is dat kinderen een barriere vormen om te scheiden. Er zijn veel praktische, maar ook morele bezwaren om echtscheiding door te zetten als er kinderen zijn. Kinderen binden een koppel immers voor altijd, ook al zijn de ouders gescheiden. Zijn er echter geen kinderen in het huwelijk, dan is de kans op echtscheiding verhoogd. Men hoeft dan geen rekening te houden met de belangen van kinderen. Een deel van de echtscheidingen hangt samen met het feit dat het huwelijk kinderloos was.

Vrouwen en economische afhankelijkheid

Vroeger zaten vrouwen vaker thuis, maar vrouwen werken tegenwoordig steeds vaker. Hierdoor neemt de kans toe dat ze iemand anders leren kennen of verliefd worden op iemand anders. Al gauw gaat men vergelijken met de partner thuis, wat een echtscheiding als gevolg kan hebben. Immers, vrouwen nemen in het merendeel van de gevallen het initiatief tot echtscheiding. Ze voelen zich onafhankelijk, zowel financieel als sociaal, en durven in toenemende mate die stap te nemen. Vrouwen signaleren huwelijksproblemen bovendien sneller dan mannen, en zijn minder vlug tevreden over de kwaliteit van hun huwelijk dan mannen.

Minder sociale druk

De sociale druk om een minder goed huwelijk te handhaven is kleiner geworden. Iemand die gescheiden is wordt niet meer veroordeeld of met de nek aangekeken, dus hoeft men niet meer bang te zijn voor het stigma. Het wegvallen van de sociale druk doet zich wel meer voor in steden dan in landelijke gebieden, maar steeds meer mensen wonen in steden. Echtscheiding is in toenemende mate een geaccepteerd verschijnsel.

Stijgend aantal gemengde huwelijken

Uit onderzoek is gebleken dat gemengde huwelijken, dus huwelijken tussen autochtonen en allochtonen, vaker mislukken. Dit verschijnsel laat de echtscheidingscijfers stijgen, temeer omdat er in de multiculturele samenleving steeds vaker gemengde huwelijken worden gesloten. De kans wordt immers almaar groter dat mensen een partner vinden die een andere cultuur heeft. Dat zo'n cultuurverschil toch tot onoverkomelijke problemen kan

leiden, laat de praktijk steeds vaker zien. Ook een verschil in religie kan in echtscheiding ontaarden.

Te jong trouwen

Tienerhuwelijken hebben een grote kans om in een echtscheiding te eindigen. Dit komt omdat beide partners nog niet volwassen zijn en vaak moeten trouwen omdat er een baby op komst is, of ze trouwen uit superromantische motieven. Ongetwijfeld is de laatste groep erg verliefd, maar ze zijn mentaal geenszins klaar om de minder romantische uitdagingen in het leven aan te kunnen. Is er een baby in aantocht, dan is de zaak nog gecompliceerder. De tieners worden geforceerd 'vader en moeder' te spelen en dat hiermee hele levensfasen worden overgeslagen is duidelijk.

2.2. Oorzaken voor echtscheiding die mensen zichzelf en hun omgeving wijsmaken betreffen omschrijvingen als 'niet bij elkaar passen', 'op elkaar uitgekeken zijn', verminderde gevoelens en een huwelijk volgens het broer-zus concept.

Uit elkaar groeien

'We zijn uit elkaar gegroeid' staat met stip op nummer 1 als het gaat om echtscheidingsoorzaken die mensen zelf opgeven. Met 'uit elkaar groeien' bedoelen mensen allemaal iets anders. De een klaagt over de dagelijkse sleur en elkaar niets meer te vertellen hebben, de ander vindt dat de partner te vaak van huis is of merkt dat deze in een heel andere wereld terecht is gekomen. Soms is er daadwerkelijk geen tijd meer samen en komen de echtelieden elkaar enkel nog vluchtig tegen op de trap of de gang. Dit noemt men dan 'langs elkaar heen leven'. Bespeur je tekenen van 'uit elkaar groeien', communiceer dan voordat het te laat is. Want dat is de sleutel om dit probleem voor te zijn.

Niet bij elkaar passen

'We passen niet bij elkaar' hoor je vaak, maar is in feite een gebrek aan aanpassing aan de partner. Lijk je teveel op de ander, dan word je onvoldoende 'bijgestuurd', je hebt dan wel een goed, maar relatief saai huwelijk. Tegengestelde mensen worden meer uitgedaagd. Deze zien in de ander wat ze zelf ontberen en vullen elkaar aan. Legt men het juist negatief uit dan zegt men 'botsende karakters'. Maar hoe groter de verschillen hoe meer aanpassingsvermogen dit vraagt. Dit zijn de huwelijken waar - heel typerend - aan gewerkt moet worden. Wie echt niet bij elkaar past houdt het met die persoon niet lang uit, laat staan dat het tot een huwelijk komt. En iedereen kent in zijn omgeving wel mensen met wie hij of zij voor geen goud getrouwd wil zijn...

Op elkaar uitgekeken zijn

Het gevaar van de sleur wordt nergens zo duidelijk als bij de stelling 'we zijn op elkaar uitgekeken'. Wat mensen bedoelen is dat de verliefdheid en affectie weg is, en daar zijn ze teleurgesteld over. Men gaat soms met enorme verwachtingen het huwelijk in, de partner moet aan alle voorwaarden blijven voldoen, waarbij de realiteit volledig uit het oog wordt verloren. Wie op elkaar uitgekeken is, zal merken wel te kijken naar mogelijke andere partners. Omdat die spannender, leuker, mooier of onbereikbaar zijn. En wat onbereikbaar is, is altijd aantrekkelijk, in tegenstelling tot de partner thuis die al veroverd is. Want thuis zijn geen uitdagingen meer.

Niet aan jezelf toekomen

Een vaak genoemde reden door vrouwen is dat ze vinden dat ze niet aan zichzelf toekwamen in het huwelijk. De partner was dominant, eiste alle aandacht op en gaf nooit eens een compliment. Niet weten wie je bent, wat je wilt, waarheen je gaat, geen mening hebben... het zijn ingesleten gewoonten. Gelijkwaardigheid in een huwelijk is altijd een voorwaarde voor huwelijksgeluk. Als een van beide in de 'greep om de macht' het onderspit delft, kan dit heel lang goed gaan. Tot de dag komt dat zij (of hij) 'voor zichzelf kiest', zoals het dan vaak genoemd wordt. Men wil niet langer gedomineerd worden en zichzelf verliezen, maar vanaf nu zelf de besluiten nemen.

Een huwelijk dat niets voorstelt

Wat bedoelt men met de stelling 'het huwelijk stelde niets voor'? Wie dit uitspreekt is in elk geval ontevreden omdat verwachtingen niet zijn uitgekomen. Maar er zit veel meer aan vast. Zo wordt de stelling opvallend vaak uitgesproken door vreemdgaande mannen, die met deze poging hun uitstapjes proberen recht te praten. Wordt er vervolgens gescheiden, dan wordt de beschuldigende vinger niet op henzelf gericht, maar op hun partner. 'Het is niet mijn schuld, want dat hele huwelijk stelde toch al niets meer voor...'

Teveel ruzies

Ruzies beginnen vaak klein. Ergernissen, meningsverschillen... daar is nog niets bijzonders aan. Het gaat pas mis als de communicatie enkel nog op een ruzieachtige toon plaatsheeft. Beiden zijn niet meer bij machte om de essentie van het samenzijn te zien, zo sterk gaan ze op in patronen van ruzie en ergernis. Vaak speelt er een onderliggend probleem dat niet of niet genoeg uitgesproken is. Als dat tussen beide partners in blijft hangen, kun je er zeker van zijn dat conflicten het gevolg zijn. Men wil de ander iets zeggen, maar kan het niet. In plaats daarvan worden kleine dingetjes tot enorme toestanden opgeblazen. Ga dat nog maar eens ontrafelen...

De koek is op

Dat de koek op is, is een grappige reden om uit elkaar te gaan. Nergens komt de relationele wegwerpmaatschappij zo nadrukkelijk naar voren als in die paar woordjes. Het suggereert dat beide partners een lange weg afgelegd hebben die geleid heeft naar het standpunt dat de liefde over is. Dat men

niets meer voor elkaar voelt, dat het huwelijk voorbij is. Men geeft er tevens mee aan dat er een soort van vrede bereikt is. 'Het is niet anders', ofwel 'we hebben er alles aan gedaan, maar dit gaat buiten ons om'. Zo schudt men de verantwoordelijkheid voor de eigen fouten van zich af. Als de koektrommel leeg is, en de koek was goed, waarom zou je dan niet wat extra bij gaan halen?

Geen gevoelens meer

'Geen gevoelens' is een variant op 'de koek is op'. Soms wordt er gezegd dat er geen gevoelens meer zijn, maar dat men nog wel van de ander houdt. Dit is een buitengewoon merkwaardige visie, omdat 'van elkaar houden' natuurlijk ook een gevoel is. Wat bedoeld wordt is dat men zich niet meer tot de partner aangetrokken voelt, en dan vooral in seksuele zin. Het 'dood' zijn van gevoelens heeft altijd een diepere reden. Er zijn bijvoorbeeld oude issues die nooit zijn uitgesproken, of er zijn grote onenigheden die een wig drijven tussen beide partners. 'Geen gevoel meer' is ook een stelling die soms expres wordt gezegd. Niet om te kunnen scheiden, maar om aan te geven dat het anders moet, als een 'shokeffect'.

Als broer en zus leven

Een bekende stelling is die van het broer/zus verhaal. Men durft seksuele problemen niet te benoemen, laat staan naar de buitenwereld toe, maar vertaalt het veilig in: 'we leven als broer en zus'. Daarmee wordt bedoeld dat de hartstocht verdwenen is. Dat men niet meer naar de partner verlangt, dat men elkaar niet meer opwindt, geen zin meer heeft in seks, of klaagt over de partner die geen zin meer heeft, enz. Opvallend veel mensen hebben de vreemde gedachte dat een huwelijk een groot liefdes- en seksfestijn is. Dat passie vanzelf komt, of hoort te komen. Als dat op een dag niet zo blijkt te zijn, is er teleurstelling. Men houdt nog wel van elkaar, maar 'niet meer op die manier'. Het karakter bepaalt of men het gemis aan hartstocht aanvaardt, compenseert, negeert, of niet accepteert. In het laatste geval is een echtscheiding soms het gevolg.

2.3. Onderliggende, werkelijke oorzaken voor echtscheiding zijn verrassend anders. Zo betreft het meestal een slechte communicatie, geldproblemen, problemen met seks, ziekte, of een verschillende toekomstverwachting.

Slechte communicatie

Vrijwel alle bovengenoemde redenen van mensen om te gaan scheiden zijn terug te voeren op een gebrekkige communicatie. Als de communicatie niet goed is, leidt dit tot eenzaamheid binnen het huwelijk. Je bent op papier wel getrouwd, maar 'voelt' geen binding meer. Als praten echter steeds leidt tot voortdurende onenigheid, kritiek en slaande ruzie, is er fundamenteel iets mis. De waarde van het huwelijk wordt compleet ondermijnd als je het gevoel hebt er alleen voor te staan. In plaats van openlijk over seks, geld, lichamelijke problemen of wat dan ook te communiceren, geven sommige koppels elkaar hints over hun zorgen of zeggen zelfs helemaal niets. Maar zonder begrip en steun van de voornaamste persoon in je leven kom je er niet. In een succesvol huwelijk zijn beide partijen in staat om over elk onderwerp te communiceren. Beter teveel dan te weinig!

Financiële problemen

Twee uitgavenpatronen op een kussen, daar komt gegarandeerd de duivel tussen. En al helemaal als de financiële speelruimte niet zo groot is. Wie zich in de schulden steekt, legt niet alleen een grote druk op de portemonnee, maar ook op het huwelijk. Ruzies over geld voorkom je door op tijd over het bestedingspatroon te praten. Wat komt er in, en wat gaat eruit? Want financiële problemen zijn een passiekiller: Alle aandacht gaat naar 'hoe houden we het hoofd boven water'. De aandacht voor elkaar als persoon verdwijnt volkomen, wat men meestal weer fout vertaalt in: 'Ik mis iets'. 'De spanning is weg'. 'Er is geen diepgang meer', 'Er is geen passie meer', en andere stellingen die de ware aard van het probleem vertroebelen. Vele huwelijken gaan kapot door geld!

Vreemdgaan

Op vreemdgaan ligt nog altijd een taboe, hoewel vreemdgaan een belangrijke reden is waarom echtscheiding wordt aangevraagd. Onderzoekscijfers zeggen steeds iets anders, maar grofweg wordt er in een op de drie huwelijken vreemdgegaan. Dit komt niet altijd uit, maar daar waar het wel uitgesproken of ontdekt wordt, gaat het vaak hopeloos mis. Vrouwen zijn met name jaloers op de emotionele intimiteit tussen hun man en een ander, mannen kunnen de gedachte over fysieke intimiteit tussen hun vrouw en een ander niet van zich afschudden. Resultaat: Een ontwricht huwelijk door een niet te lijmen vertrouwensbreuk. En dat is jammer, want vaak heeft seksuele aantrekkingskracht buiten het huwelijk helemaal niets met het huwelijk zelf te

maken, maar wel alles met bijvoorbeeld een midlifecrisis.

Lichamelijke of geestelijke mishandeling

Lichamelijke mishandeling is het toebrengen van verwondingen of pijn of andere schade tegen andermans lichaam. Geestelijke mishandeling kan zich uiten door de partner te vernederen, bang te maken of geestelijk te kwellen. Seksuele mishandeling is een andere vorm die meestal neerkomt op de partner dwingen tot seks. Op al deze praktijken heerst een enorm taboe. Vaak begint mishandeling klein, maar het kan zich snel uitbreiden. De partner controleren, afsnauwen, overdreven kwaad worden over kleinigheden, akelige grappen over de partner maken, de partner opsluiten, slaan, dreigen met doodslag, enz. Het gevolg is verzet, geestelijke afsluiting, isolement, weglopen, enz. Lichamelijke of geestelijke uitbuiting is een heel geldige reden om te scheiden, maar wordt juist verzwegen. De schaamte is te groot.

Verslaving

Een verslaving kan een huwelijk ruineren. Of het nu gaat om een drugsverslaving, alcoholverslaving, internetverslaving, gameverslaving, gokverslaving, eetverslaving of seksverslaving, het zijn maar voorbeelden van gedragspatronen die niet compatibel zijn met een gezond huwelijk. Afkicken werkt niet altijd omdat een terugval mogelijk is, ook kan het zijn dat de verslaafde partner er helemaal niets aan wil doen. De partner die niet verslaafd is, voelt zich verwaarloosd, in de steek gelaten of klaagt over gebrek aan aandacht. En dat is niet onterecht, want alles in het leven van de huwelijkspartner draait om de verslaving. Dat een goede communicatie in zo'n geval niet goed mogelijk is, is maar al te vaak een feit. Verslaving is een serieus probleem dat vaak niet met naam en toenaam genaamd wordt, maar wel hoofdoorzaak is in tal van echtscheidingszaken.

Seksuele problemen

Seksuele problemen zijn wegens de genante aard ervan nu typisch een oorzaak die je niet zo gauw zult horen. Toch leidt het tot spanningen, verdriet, somberheid en communicatieproblemen. Er zijn mensen die hun gevoelens ten aanzien van seksualiteit niet met hun partner bespreken - en dit zelfs nooit gedaan hebben - maar wel heimelijk lijden. Ook als er wel over gesproken wordt kan het misgaan. Men weet geen oplossingen en tobt verder. En problemen op seksgebied zijn velerlei: verschillende ideeën over seks, seks als sleur zien, dromen van een ander en daardoor niet kunnen genieten, geen zin meer in seks, de partner niet meer aantrekkelijk vinden, fysieke problemen met seks, binnen het huwelijk 'uit de kast komen', enz. Seks speelt vaak geen enorme rol als alles goed gaat, maar zodra er problemen zijn is het huwelijk in zwaar weer. Om soms uiteindelijk bij de advocaat te eindigen.

Ziekte

Samen in goede en slechte tijden, zo heerst het idee. Maar ziekte kan het toekomstbeeld veranderen, en soms wel zo drastisch dat het hele leven opnieuw moet worden herzien. Het komt daarbij voor dat mensen hun zieke huwelijkspartner verlaten, omdat deze veel dingen niet meer kan. De rol van de gezonde partner kan hierbij ongewild veranderen in die van 'ziekenverzorger', wat de relatie gevoelsmatig een stuk ongelijkwaardiger maakt. Frustraties, uitzichtloosheid en ten slotte de moed opgeven komt allemaal voor, maar de schaamte is groot. Niemand durft toe te geven dat hij of zij de situatie niet meer trok en daarom weg is gegaan. Men is bang dat echtscheiding in zo'n geval synoniem is aan 'je partner in de steek laten', 'egoïsme', enz. Ziekte is een trieste, maar soms een noodzakelijke reden voor echtscheiding, waar een gigantisch taboe op rust.

Verschillende toekomstverwachtingen

Wil de een wel kinderen, en de ander niet, dan is er meteen een probleem. Als beiden voet bij stuk houden, komt het soms voor dat een van de partners wil scheiden om elders alsnog zijn of haar droom waar te maken. Ook kunnen er problemen ontstaan over het aantal kinderen, over de kinderopvoeding en over grote plannen zoals behuizing, reizen, carrière, enzovoorts. De ironie is dat de verschillende opvattingen al lang voor het huwelijk bestonden, maar dat beide partners deze onder het tapijt veegden in de ijdele hoop dat als er maar eenmaal getrouwd is, de ander zijn of haar visie wel zou bijstellen. Helaas blijkt dat het paar onder ogen moet zien dat ook een boterbrief niets verandert. Het probleem voorkom je door enkel een partner te kiezen die dezelfde verwachtingen heeft als jij.

3. De scheiding: wettelijke bepalingen.

Soorten scheidingen.

Als u geen toekomst meer ziet in uw huwelijk, kunt u alleen of samen met uw echtgenoot beslissen om te scheiden. Er bestaan verschillende soorten scheidingen:

Bij een chtscheiding maken de echtgenoten een einde aan het huwelijk. Zij vereffenen en verdelen het gemeenschappelijke vermogen van de echtgenoten. Na een echtscheiding zijn de voormalige huwelijkspartners ook fiscaal opnieuw alleenstaanden.

De feitelijke scheiding is een toestand waarbij de echtgenoten niet meer samenwonen zonder dat zij het huwelijk beëindigen. De wet definieert het begrip feitelijke scheiding niet, maar de fiscus houdt er wel rekening mee.

Bij een scheiding van tafel en bed blijft het huwelijk bestaan, maar wonen de echtgenoten niet meer samen. Daarbovenop worden de goederen gescheiden. Dit is een gerechtelijke procedure die nog zelden voorkomt. Bij een scheiding van tafel en bed beschouwt de fiscus de echtgenoten als alleenstaanden.

3.1. De echtscheiding.

3.1.1 Wat is een echtscheiding?

Bij een echtscheiding wordt er een einde gemaakt aan het huwelijk. Dat wil zeggen dat:

- het gemeenschappelijke vermogen van de echtgenoten vereffend en verdeeld zal worden
- de echtgenoten na een echtscheiding fiscaal als alleenstaanden zullen worden beschouwd.
- De behoeftige echtgenoot kan een onderhoudsuitkering krijgen van de andere echtgenoot.

3.1.2. De echtscheiding door onderlinge toestemming

De echtscheiding door onderlinge toestemming is gebaseerd op een onderling akkoord van de echtgenoten op alle punten. Vooraf moeten de echtgenoten een overeenkomst opstellen waarin zij een regeling vastleggen omtrent:

- de wederzijdse rekeningen en de vereffening of verdeling van hun gemeenschappelijk vermogen
- de verblijfplaats van elk van beiden tijdens de procedure
- de kinderen, namelijk over de uitoefening van het ouderlijk gezag, over de verblijfsregeling en over het onderhoudsgeld.
- de eventuele onderhoudsuitkering tussen de echtgenoten

Om zo een overeenkomst op te stellen kunnen de echtgenoten terecht bij een bemiddelaar, een notaris of een advocaat.

Om de procedure te starten moeten de echtgenoten bij de rechtbank van eerste aanleg een verzoekschrift indienen, samen met hun overeenkomst. Het verzoekschrift moet ondertekend zijn ofwel door de beide echtgenoten zelf ofwel door ten minste één advocaat of notaris.

Na twee verschijningen met een tussentijd van drie maanden spreekt de rechtbank de echtscheiding uit.

Als de echtgenoten kunnen aantonen dat ze op het ogenblik dat ze het verzoek indienen al meer dan zes maanden gescheiden wonen, worden zij vrijgesteld van de tweede verschijning.

De echtscheiding is definitief na een beroepstermijn van een maand. Alleen de procureur des Konings kan beroep aantekenen.

Wanneer de echtscheidingsprocedure door onderlinge toestemming niet wordt voortgezet, dan kan een van de partijen een overgang vragen naar 'de procedure op grond van onherstelbare ontwrichting'. De overeenkomsten tussen de partijen blijven in dat geval voorlopig gelden totdat zij definitief worden in het kader van de nieuwe procedure of totdat nieuwe voorlopige maatregelen worden bevolen in kort geding.

3.1.2. De echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting

Er zijn **drie varianten** op de echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting.

De ontwrichting met alle wettelijke middelen bewijzen

De rechter spreekt de echtscheiding uit wanneer hij vaststelt dat het huwelijk onherstelbaar ontwrict is. Dat is het geval wanneer de echtgenoten onmogelijk nog kunnen samenleven door de ontwrichting. Het bewijs van de ontwrichting kan met alle wettelijke middelen worden geleverd.

Deze procedure moet bij dagvaarding worden ingesteld.

De gezamenlijke aanvraag tot echtscheiding

Bij een gezamenlijke aanvraag tot echtscheiding is de onherstelbare ontwrichting bewezen na een feitelijke scheiding van meer dan zes maanden.

De onherstelbare ontwrichting is ook bewezen wanneer de aanvraag tot echtscheiding wordt herhaald op een nieuwe zitting die plaats heeft onmiddellijk na het verstrijken van de termijn van zes maanden of drie maanden na de eerste verschijning van de partijen.

Deze procedure kan bij verzoekschrift worden ingesteld. Beide echtgenoten, of ten minste hun advocaat of notaris, moeten het verzoekschrift ondertekenen.

De eenzijdige aanvraag tot echtscheiding

Wanneer één enkele echtgenoot de echtscheiding aanvraagt is de onherstelbare ontwrichting bewezen na een feitelijke scheiding van meer dan een jaar. De onherstelbare ontwrichting is ook bewezen wanneer de aanvraag tot echtscheiding wordt herhaald op een nieuwe zitting die plaats heeft onmiddellijk na het verstrijken van de termijn van een jaar of een jaar na de eerste zitting.

Deze procedure kan bij verzoekschrift worden ingesteld. De verzoeker of zijn advocaat moet het eenzijdige verzoekschrift ondertekenen.

Bij alle vormen van echtscheiding hebben de partijen na de betekening van de uitspraak een maand tijd om in beroep te gaan.

Voor meer informatie over de echtscheiding raadpleegt u het best een advocaat of een notaris. Bij een echtscheidingsprocedure kunt u zich ook altijd laten vertegenwoordigen door een advocaat.

3.2. De feitelijke scheiding.

3.2.1. Wat is een feitelijke scheiding?

Het begrip feitelijke scheiding is niet in de wet gedefinieerd. Een feitelijke scheiding is een toestand waarbij de echtgenoten de samenwoningplicht niet meer nakomen. De echtgenoten wonen dus niet meer samen maar het huwelijk wel blijft voorbestaan.

Daarbij speelt het geen rol:

- of het initiatief voor de feitelijke scheiding uitgaat van één of van beide partners
- of de partners gescheiden wonen omwille van een meningsverschil of niet
- of de partners een procedure tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed zijn gestart

De feitelijke scheiding biedt een oplossing voor echtparen die dringend uit elkaar willen gaan, maar die niet direct een echtscheiding overwegen. Het is altijd mogelijk om later alsnog een echtscheidingsprocedure te starten.

Een kortstondige verwijdering van de gezinswoning, bijvoorbeeld om beroepsredenen, is geen feitelijke scheiding.

Na een feitelijke scheiding beschouwt de fiscus de echtgenoten als alleenstaanden.

3.2.2. Beroep doen op de rechter.

In bepaalde gevallen kunnen de echtgenoten beroep doen op een vrederechter om de feitelijke scheiding te regelen.

De vrederechter kan voorlopige maatregelen toestaan als een van de echtgenoten zijn huwelijksplichten niet naleeft of als de verstandhouding tussen de echtgenoten ernstig verstoord is.

De vrederechter kan:

- de samenwoningplicht opschorten en een afzonderlijk verblijf toestaan of opleggen
- voorlopige maatregelen opleggen voor het vermogen, de eventuele onderhoudsuitkering en de kinderen

Om deze procedure te starten, volstaat het dat een van de partijen een verzoekschrift richt aan de vrederechter van de gemeente waar zij het laatst hebben gewoond als echtpaar. Daarna zullen zij opgeroepen worden om voor de vrederechter te verschijnen. De echtgenoten mogen zich laten vertegenwoordigen door een advocaat.

3.3. De scheiding van tafel en bed.

De scheiding van tafel en bed is een gerechtelijke procedure die het huwelijk niet beëindigt, maar die de wederzijdse rechten en plichten van echtgenoten afzwakt.

- De scheiding van tafel en bed heeft de volgende gevolgen:
- De plicht tot samenwonen vervalt.
- De goederen worden gescheiden.

De belastingen worden op dezelfde manier ingevorderd als bij de echtscheiding.

Een scheiding van tafel en bed kan een oplossing zijn voor echtparen die feitelijk willen scheiden, maar die om principiële, praktische of persoonlijke redenen geen echtscheiding wensen. In de praktijk komt de procedure nog zelden voor.

Hoofdstuk 4: Kinderen en echtscheiding.



Hoofdstuk 4

Kinderen en echtscheiding

1. De alimentatie.

Het betalen van alimentatie is gebaseerd op de Wet betreffende de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag 13 april 1995 – **B.W. artikel 203 § 1**: 'De ouders dienen naar evenredigheid van hun middelen te zorgen voor de huisvesting, het levensonderhoud, het toezicht, de opvoeding en de opleiding van hun kinderen.

1.1. Afstammingsrecht.

Dit principe omvat de plicht van elke ouder om bij te dragen in de kosten die verbonden zijn aan het levensonderhoud en passende opleiding van het kind. Hoewel niet-samenlevende ouders in de meeste gevallen geconfronteerd worden met "alimentatie", is de onderhoudsplicht geen principe uit het echtscheidingsrecht. Het is afkomstig uit het afstammingsrecht. Iedereen die een kind verwekt, erkent of adopteert, is verplicht om naar vermogen bij te dragen aan de kosten die verbonden zijn aan het levensonderhoud en passende opleiding van het kind. Wanneer het vaderschap niet vaststaat, kan er ten behoeve van het kind een vordering ingesteld worden tegenover iedereen die in de relevante periode voor de geboorte gemeenschap gehad heeft met de moeder.

1.2. Wat is alimentatie?

Alimentatie is een vergoeding van de ene ouder aan de andere ouder (ten behoeve van het kind!). Ze wordt door de rechtbank toegekend aan de ouder die in hoofdzaak de kosten voor het levensonderhoud draagt, en opgelegd aan de ouder die dit in mindere mate doet. Dit is het algemeen principe. Soms zijn daar afwijkingen op mogelijk, waarbij de rechtbank de ruimte heeft om dit naar eigen inzicht te bepalen. Wanneer een kind - ook een meerderjarige - alleen woont, kan de alimentatie aan het kind zelf worden toegekend. In dat geval kan het kind, zolang het voldoet aan de voorwaarden om alimentatie te krijgen (geen eigen inkomen genieten en doorgaans niet ouder zijn dan 26 jaar), deze zelf uitbetaald krijgen.

1.3. Voor wie betaal je alimentatie?

Je betaalt alimentatie voor alle kinderen die op het moment van de scheiding of het uit elkaar gaan minderjarig zijn, of waarvan het ouderschap wordt vastgesteld (na de scheiding). Dit geldt eveneens voor kinderen die tijdens het huwelijk door het echtpaar werden geadopteerd.

1.4. Waarvoor moet alimentatie dienen?

Alimentatie dient dus om bij te dragen aan het levensonderhoud, huisvesting enz... levenskosten dus. De wetgever heeft er voor gekozen om geen opsomming te maken van de kosten die door de alimentatie gedekt moeten zijn. Men spreekt over kosten in hun algemeenheid. Tegelijk staat er ook nergens dat alle kosten door de alimentatie gedekt worden. Dit betekent in de praktijk vaak dat men de algemene kosten (kledij, speelgoed, schoolgerief enz...) beschouwt als te bekostigen door de ouder die alimentatie ontvangt.

Toch is er soms betwisting tussen ouders.

Voorbeeld:

Joris betaalt alimentatie voor de kinderen, die vier dagen bij hem, tien dagen bij zijn ex verblijven. De verstandhouding tussen Joris en zijn ex is niet goed. Wanneer de kinderen bij hem komen, krijgen ze geen kledij en geen boekentas mee. Dat moet hij maar bekostigen, vindt zijn ex.

Hoewel deze zaak duidelijk lijkt, ontstaat er betwisting tussen de ouders. Geen van beiden kan echter eigenmachtig optreden. Een betwisting als deze moet dus, bij gebrek aan overeenkomst, aan de jeugdrechter worden voorgelegd.

In alle gevallen van betwisting kan men de zaak na de scheiding aan de jeugdrechtbank voorleggen. Wanneer de betwisting ontstaat tijdens de scheidingsprocedure hangt het af van de aard en de staat van de procedure welke rechtbank bevoegd is om te oordelen. In de meeste gevallen is dat de vrederechter. Om hierover zekerheid te hebben, vraagt men best advies aan de bemiddelaar of de advocaat.

1.5. Alimentatie en omgangsregeling.

De betaling van alimentatie berust op het principe dat elke ouder naar evenredigheid van middelen moet bijdragen aan de levenskosten van zijn kinderen. Omgekeerd zijn kinderen ook verplicht hun ouders bij te staan, eens zij een eigen inkomen hebben en de ouders hulpbehoevend worden (bvb rusthuis).

De omgangsregeling is gebaseerd op het recht op regelmatig persoonlijk contact. Die twee artikelen hebben met elkaar niets te maken. Ook wanneer je je kind nooit ziet, blijf je verantwoordelijk om het financieel bij te staan.

Alimentatie en omgangsregeling hebben in die zin weinig met elkaar te maken. Je kan dus niet beslissen dat je niet betaalt wanneer je je kind niet voldoende ziet. Evenmin kan je zelf beslissen om de bedragen aan te passen aan de bezoeken die (niet) plaats hebben.

Wanneer de te betalen bedragen worden vastgelegd door de rechtbank, kan er wel gekeken worden naar de verblijfs-/ omgangsregeling. Men gaat dan na hoeveel elke ouder bijdraagt in financieel opzicht en in natura.

1.6. Hoe lang moet je alimentatie betalen?

Tenzij een vonnis anders bepaalt, blijft de alimentatieplicht bestaan zolang het kind zijn opleiding niet heeft voltooid en minstens tot het meerderjarig is. De alimentatieplichtige mag niet stoppen met betalen wanneer zijn kind 18 is geworden maar wel nog studeert, voor zover de studies een normaal verloop kennen en het kind blijk geeft van voldoende ijver en bekwaamheid.

1.7. Buitengewone uitgaven.

Sommige vonnissen of overeenkomsten bevatten bepalingen over buitengewone kosten. Vaak stelt men dat deze niet in de alimentatie begrepen zijn en volgens een bepaalde sleutel door beide ouders betaald moeten worden. De rechtspraak en rechtsleer erkennen als buitengewone kosten: medische kosten (tandheekunde, ziekenhuis, apothekerskosten, ...), opleidingskosten (inschrijvingsgeld, huur studentenkamer, stagekosten, schoolreizen, ...) of kosten die dienen voor de persoonlijke ontwikkeling van het kind (sportkampen, taalkampen enz...) wanneer deze op voorhand moeilijk te berekenen of in te schatten zijn. Kosten die regelmatig weerkeren, kunnen betwistbaar geacht worden. Om betwisting te vermijden zijn er ook ouders die in hun overeenkomst opnemen dat er geen of beperkte bijdrage geleverd wordt voor buitengewone kosten, maar een hogere alimentatie betalen. Men kan omschrijven welke kosten als buitengewoon worden gezien (bvb onvoorziene en noodzakelijke medische kosten).

1.8. Co-ouderschap en alimentatie

Veel mensen denken dat er bij co-ouderschap automatisch geen sprake is van alimentatie. Dit is niet waar. Het enige dat anders is, is dat de draagkracht van de alimentatieplichtige ouder anders berekend wordt omdat hij als co-ouder geldt en zijn draagkracht daardoor afneemt.

Uitgangspunt is dat bij beide huishoudens de situatie ongeveer gelijk moet zijn. Het is dus niet de bedoeling dat de kinderen bij de ene ouder de nieuwste computers hebben en bij de ander alleen een blokkendoos om mee te spelen. Het is dan ook vaak zo dat degene met het hoogste inkomen toch nog een bijdrage moet betalen aan degene met het laagste inkomen.

1.8.1. Draagkrachtberekening

Als ouders kun je onderling afspreken hoeveel kinderalimentatie er betaalt moet worden. Het is verstandig hierbij gebruik te maken van een draagkrachtberekening. Voor iedere ouder kan een aparte berekening van de draagkracht worden gemaakt. Hierbij wordt uitgegaan dat de ouder een alleenstaande ouder is. De ouder met de meeste draagkracht, betaalt dan de meeste kinderalimentatie. Als bekend is hoeveel alimentatie er betaalt dient te worden kun je dit in het ouderschapsplan opnemen. Desgewenst kunnen ouders overeenkomen dat er geen kinderalimentatie wordt betaald.

1.8.2. Wel alimentatie/geen alimentatie

Wanneer er een verschil tussen de inkomens van de ouders bestaat wordt er in de meeste gevallen alimentatie betaalt. Wanneer een van de ouders buiten zijn/haar schuld om een langere tijd met hogere lasten te maken heeft, dan kan er alimentatie afgesproken worden.

Wanneer beide ouders evenveel verdienen en uitgeven aan de kinderen hoeft er geen kinderalimentatie betaalt te worden. De bedragen kunnen aan het eind van de maand tegen elkaar weggestreept worden.

Veel co-ouders kiezen voor een zogenaamde **'kindrekening'** waar onder andere de kinderbijslag en een bijdrage van beide ouders op gestort wordt. Alle lasten van de kinderen worden dan van deze rekening voldaan.

2. De omgangsregeling en ouderlijk gezag.

Wanneer de ouders gehuwd zijn, hebben zij gezamenlijk het ouderlijk gezag over de kinderen. Alle belangrijke beslissingen omtrent de kinderen worden samen genomen. U kunt daarbij denken aan keuzes over opleiding, opvoeding, gezondheid en dergelijke. Dit verandert in principe niet bij een echtscheiding.

Het uitgangspunt is dat beide ouders ook ná de scheiding gezamenlijk belast blijven met het ouderlijk gezag.

Het is evenwel mogelijk dat co-ouderschap niet in het belang van het kind is en dat het ouderlijk gezag exclusief door één van de beide ouders zal worden uitgeoefend na echtscheiding. U kunt hierbij denken aan een situatie dat één van de ouders een gevangenisstraf uitzit of in een psychiatrische instelling zit. Er moet vast komen te staan dat het risico bestaat dat het kind nadeel lijdt of er moet worden aangetoond dat één van de ouders al lang niet meer omziet naar het kind.

Als er één ouder is die exclusief het ouderlijk gezag uitoefent, dan is er de andere ouder die mee kan beslissen over bepaalde onderdelen van het

ouderlijk gezag die door de rechter zijn vastgelegd.

In principe mag de ouder die niet het exclusieve ouderlijke gezag geniet, wel persoonlijk contact houden met het kind. Voorts kan die ouder eveneens toezicht uitoefenen op de opvoeding van het kind. Slechts in zeer uitzonderlijke gevallen en op grond van bijzondere ernstige redenen kan het persoonlijk contact met het kind geweigerd worden.

3. Spreekrecht en hoorrecht van kinderen.

3.1. Kinderen jonger dan 12.

Kinderen hebben bij een echtscheiding spreekrecht. Dit betekent dat zij hun zegje mogen doen over de echtscheiding en hoe ze dat zelf ervaren en het liefste willen invullen. Als een kind jonger dan 12 jaar hierover iets wil zeggen, kan hij een brief schrijven aan de rechter om te vragen of hij of zij zijn mening mag geven. De rechter zal vervolgens oordelen of hij van mening is dat het kind in staat is om zelf over de gevolgen van zijn keuzes nadenken en of hij het kind uitnodigt voor een gesprek.

3.2. Kinderen tussen 12 jaar en 18 jaar.

De jeugdrechter is verplicht om kinderen vanaf 12 jaar op te roepen voor de rechtbank om hem of haar in de gelegenheid te stellen zijn of haar mening te geven over de scheiding van de ouders. Eveneens kan de jongere een brief schrijven naar de rechter.

3.3. Kinderen ouder dan 18 jaar.

Meerderjarige kinderen mogen zelf bepalen waar en bij wie ze wonen en met wie ze willen omgaan. Immers, het ouderlijk gezag komt te vervallen wanneer een kind de leeftijd van 18 jaar bereikt.

Het is wel zo dat er een onderhoudsverplichting blijft bestaan voor kinderen die een hogere studie volgen. Een advocaat kan u vertellen of er voor uw kind een onderhoudsverplichting bestaat.

3.4. Modelbrieven aan de rechter

De brieven verschillen naargelang de leeftijd omdat, als je nog geen 12 bent, de rechter je kan uitnodigen als hij vindt dat je de omstandigheden al voldoende goed kunt inschatten. Vanaf de leeftijd van 12 moet hij je aanhoren als je dat vraagt.

Brief aan rechter

Een brief schrijven aan een rechter om door hem of haar gehoord te worden is doodgemakkelijk. De grootste moeilijkheid is te weten naar waar je hem moet verzenden. Gemakkelijkst is natuurlijk dat je het even aan je ouders vraagt als dat kan, of aan één van hen. Je leest hieronder hoe je ook zelf kunt vinden waar je moet zijn. Lukt dat niet schrijf ons dan (eennieuwgezin@telenet.be) en zeg ons vooral waar je woont, want je woonplaats bepaalt de rechtbank waar je moet zijn.

Belangrijk

Enmaal dat je ouders **definitief gescheiden** zijn is de enige bevoegde rechter **de Jeugdrechter**. Die vind je op hetzelfde adres van de rechtbank van eerste aanleg waar hij bij hoort. Het adres van die rechtbank vind je via www.juridat.be onder 'opzoeking territoriale', waar je jouw postnummer in tikt en kiest voor Rechtbank van eerste aanleg.

Je richt jouw brief dan tot de heer of mevrouw de jeugdrechter.

Modelbrief voor wie jonger is dan 12 jaar *

Plaats en datum (1)

Geachte heer of mevrouw de jeugdrechter,

Mijn naam is(2) en ik ben geboren op(3)

Mijn ouders zijn aan het scheiden /gescheiden. (4) en ik voel mij hier niet zo goed bij.

Ik heb hierover met iemand gesproken die ik vertrouw en die zei mij dat ik best eens een brief aan de rechter schreef. Misschien dat ik toch wel eens mijn mening kwijt mag bij u ook al ben ik nog geen 12 jaar.

Ik zit vooral met het

volgende:.....

.....

.....(5)

Ik dank u alvast heel erg om mij te willen antwoorden en groet u met achting,

(Naam of handtekening en adres)(6)

(1) Vul de plaats in van waarop je schrijft en de datum van verzending

(2) jouw voor- en achternaam

(3) Jouw geboortedatum

(4) Kies wat voor jou van toepassing is

(5) Beschrijf bondig de reden van je verzoek. Enkele voorbeelden:

- *Ik zou de situatie zoals ze nu is willen behouden omdat ik er mij goed bij voel*
- *Ik zou de situatie zoals ze nu is willen behouden omdat mijn papa die nu meer omgang vraagt zelf nooit tijd heeft voor mij*
- *Ik wil de huidige regeling liever niet behouden omdat ik de vrijdag na school direct met mijn mama mee moet en zo om de veertien dagen de voetbaltraining mis*

Modelbrief voor jongeren vanaf 12 jaar *

Plaats en datum (1)

Geachte heer of mevrouw de rechter,

Mijn naam is(2) en ik ben geboren op(3)

Mijn ouders zijn *aan het scheiden/gescheiden.* (4) Het dossiernummer is:..... (5).

De reden waarom ik u schrijf is de volgende.....

.....
.....(6)

Ik las in een boek dat ik van iemand kreeg dat ik als minderjarige het recht zou hebben om hierover eens gehoord te worden.

Daarom had ik graag de gelegenheid gekregen om met u eens te mogen spreken.

In de hoop snel van u iets te mogen vernemen groet ik u met achting,

Naam en handtekening (7)

Adres (8)

(1) Vul de plaats in van waarop je schrijft en de datum van verzending

(2) Jouw voor en achternaam

(3) Jouw geboortedatum

(4) Kies wat voor jou van toepassing is

(5) Als je dat te weten kunt komen helpt dat om jouw brief vlugger bij de juiste rechter te krijgen

(6) Beschrijf bondig de reden van je verzoek. Enkele voorbeelden:

- *Ik zou de situatie zoals ze nu is willen behouden omdat ik er mij goed bij voel*
- *Ik zou de situatie zoals ze nu is willen behouden omdat mijn papa die nu meer omgang vraagt zelf toch nooit tijd heeft voor mij*
- *Ik oude situatie niet graag behouden omdat ik de vrijdag na school direct met mijn mama mee moet en zo om de veertien dagen de voetbaltraining mis*

(7) jouw naam en jouw handtekening

(8) Jouw adres

* De brief verschilt naargelang de leeftijd omdat, als je nog geen 12 bent, de rechter je kán uitnodigen als hij vindt dat je de omstandigheden al voldoende goed kunt inschatten. Vanaf de leeftijd van 12 moet hij je aanhoren als je dat vraagt.

4. Birdnesting: een nieuw fenomeen ?

Een vorm van co-ouderschap is birdnesting.

Bij birdnesting blijven de kinderen in het ouderlijke huis en de ouders wonen er beurtelings. Beide ouders hebben naast de ouderlijke woning een ander woonadres. Soms kan er een woning bij gehuurd worden of een partner woont deels bij een nieuwe partner. De bijzondere term komt van vogels, waar de vader en moeder af en aan vliegen om voor hun jongen te zorgen in het nest.

4.1. Birdnesting: vertrouwde basis blijft na scheiding.

Grote voordeel is dat kinderen ook na de scheiding hun vaste basis houden. Het blijft voor hen vertrouwd en vader of moeder is er. Door de huidige tijd, waarin huizen soms moeilijk verkoopbaar zijn, wordt hier vaker voor gekozen. Nadeel van birdnesting is dat alle lasten van de woning gewoon doorgaan. Ook blijf je als ex-partners aan elkaar verbonden en kun je geen zelfstandig leven opbouwen.

4.2. Afspraken in ouderschapsplan

Ouders leggen in het ouderschapsplan vast wanneer de ene partner in het huis woont en wanneer de andere; dit kan bijvoorbeeld om de week zijn. Bij jonge kinderen moeten afspraken strikter worden vastgelegd; zoals wie haalt/brengt de kinderen van school op een wisseldag. Bij oudere kinderen kan er meer vrijheid en zelfstandigheid zijn. Ook leg je in het ouderschapsplan vast hoe je de kosten regelt en hoe je elkaar informeert. Het is belangrijk te realiseren dat je elk een eigen manier van opvoeden hebt; je kunt het allebei niet op dezelfde manier doen. Elkaar in de waarde laten en vertrouwen zijn hierin belangrijk. Birdnesting kan alleen als je samen als ex-partners nog goed door één deur kan; je moet kunnen overleggen met elkaar en vertrouwen hebben in elkaar.

5. Emotionele gevolgen en gedragsproblemen bij kinderen na een echtscheiding.

Zodra een kind weet dat ouders gaan scheiden, krijg je te maken met heftige emoties. Hier lees je met welke emoties je allemaal te maken kunt krijgen. Natuurlijk beleeft ieder kind een scheiding op zijn eigen manier. Hoe een kind het beleeft, hangt bijvoorbeeld af van zijn karakter en leeftijd. De manier van scheiden heeft hierop ook een grote invloed. Voor kinderen is het veel prettiger als hun ouders in goed overleg uit elkaar gaan dan wanneer ze met veel ruzie gaan scheiden.

Boos en verdrietig

Het kind is in eerste instantie boos en verdrietig door de scheiding. Dat geldt vooral voor oudere basisschoolkinderen. Deze emoties zijn voor het kind heel intens, dus schrik er niet van als ze lang aanhouden. Het is goed mogelijk dat het kind zijn boosheid uit, door bijvoorbeeld weer te gaan bedplassen of veel ruzie te maken met vriendjes. Soms zal het kind vasthoudend op zoek gaan naar de aandacht van de ouders door ze uit te dagen of over hun grenzen heen te gaan.

Bang en eenzaam

Behalve boos en verdrietig, wordt het kind waarschijnlijk bang. Zijn veilige leven is ineens verdwenen en het kind kan zich geen beeld vormen van de toekomst. Hier bestaat trouwens wel een verschil in reactie per leeftijd. Hoe ouder het kind is, hoe minder bang het zal zijn. Vaak gaat de angst van het kind samen met een gevoel van eenzaamheid. Het kind kan zich in de eerste periode na de scheiding aan zijn lot overgelaten voelen.

Opgelucht

Natuurlijk kan het kind zich ook opgelucht voelen. Dat geldt vooral voor kinderen vanaf tien jaar. Als de laatste jaren van het huwelijk vol ruzie of misschien zelfs agressie zijn geweest, is het voor een kind bevrijdend om in rustiger vaarwater te komen.

Schaamtegevoel

Raar maar waar, maar ondanks het hoge aantal echtscheidingen schamen veel kinderen zich voor het feit dat hun ouders gescheiden zijn. Kinderen zijn bang om gek of zielig gevonden te worden en vinden het moeilijk om met leeftijdgenoten te praten over de emotionele gevolgen die de scheiding voor ze heeft.

Vooral kinderen waarbij de ouders door een scheiding aan financiële zekerheid moeten inleveren, kunnen te maken krijgen met emotionele gevoelens van schaamte. Dit gebeurt vooral als de financiële situatie van de ouders gevolgen begint te hebben voor het dagelijks leven van het kind. Denk bijvoorbeeld aan sportactiviteiten die niet meer mogelijk zijn omdat het te duur is geworden.

Loyaliteitsconflict

Veel kinderen komen tijdens of vlak na de scheiding van hun ouders in een loyaliteitsconflict terecht. Ze willen niet kiezen tussen hun ouders en kunnen dat waarschijnlijk ook niet. Als het kind de ene ouder steunt, doet het voor zijn gevoel de andere ouder tekort, en andersom. Er ontstaat een innerlijk conflict wanneer je kind zich onder druk gezet voelt om te moeten kiezen tussen zijn ouders.

Bezorgd

Als een kind merkt dat zijn 'onschuldige' opmerkingen over zijn vader ervoor kunnen zorgen dat zijn moeder heel verdrietig of boos wordt, kan het zich meer naar binnen keren. Het kind zal zijn woorden voorzichtiger kiezen.

Bovendien kunnen kinderen bezorgd zijn. Een kind heeft bijvoorbeeld medelijden met zijn moeder die nu van minder geld moet rondkomen. Of een kind vindt zijn vader zielig, omdat die nu alleen in een huis zit. Zonder iemand die voor hem zorgt.

Schuldgevoel

En dan is er nog het schuldgevoel. Veel kinderen denken dat zij de oorzaak zijn van de scheiding van hun ouders. Vooral jonge kinderen hebben hier last van. Het kan gebeuren dat je kind nog lang blijft hopen dat jullie weer bij elkaar komen. Pubers kunnen zich ook flink zorgen maken. Sommigen zoeken buitenshuis afleiding op, terwijl andere pubers juist verantwoordelijkheden in het gezin op zich nemen.

Zelfstandigheid en weerbaarheid

Uiteindelijk leidt een scheiding vaak tot meer zelfstandigheid en weerbaarheid van je kind. Want door de scheiding heeft je kind vaak zelf zaken moeten regelen en moeten helpen met huishoudelijke klusjes.

Verantwoordelijkheid

Al deze twijfels over de liefde van de ouders kunnen door het kind vaak moeilijk worden geuit en het gevolg is dan vaak aandacht vragend gedrag. Soms ook provocerend gedrag waarbij de ouders tot het uiterste worden

getest met als doel de vraag beantwoord te krijgen; Houden ze nog van mij als ik lastig ben of doen ze me weg, net zoals ze elkaar aan de kant hebben gezet? De emotionele redenering hierbij is vaak dat de ouders net zo makkelijk kunnen stoppen met van het kind te houden omdat ze bewezen hebben dit te kunnen door niet meer van elkaar te houden.

Er zijn ook kinderen die de ouders juist extra steun bieden. Ze zijn meegaand en proberen de ouders overal waar mogelijk te helpen. Het kan zelfs zo ver gaan dat het kind - vooral wanneer kinderen tijdens de echtscheiding iets ouder zijn - zich verantwoordelijk gaat voelen voor de ouder. Om te voorkomen dat de gezagsverhouding hierdoor verstoort raak moet alles op alles gezet worden om dit te voorkomen. Anders krijg je als ouder veel problemen en heftig verzet van je kind op het moment dat je sterk genoeg bent en probeert de verantwoordelijkheid van ouder terug te nemen.

Gedragsproblemen

Externaliserende problemen, zoals agressief gedrag, vandalisme en bij oudere kinderen delinquent gedrag en meer roken, drugsgebruik en drinken. Ook kans op crimineel en riskant gedrag.

We zien ook vaak dat vooral pubers weglopen van thuis.

Schoolgedrag

Lagere schoolprestaties en een lager eindniveau van de opleiding treden vaak op. Kinderen van gescheiden ouders blijven op school ook vaker zitten. Ook kunnen jongeren vaker in zichzelf teruggetrokken zijn door depressieve gevoelens en een laag zelfbeeld waardoor sociale contacten op school minder goed verlopen.

5.1. Gevolgen op lange termijn.

De gevolgen van scheiding duren vaak tot in de volwassenheid voort. De belangrijkste gevolgen zijn dan:

- een lager opleidingsniveau;
- minder inkomen;
- groter risico op depressie;
- zwakkere relatie met ouders;
- groter eigen scheidingsrisico.

Hoofdstuk 5: Nieuw samengestelde gezinnen



Hoofdstuk 5:

Nieuw samengestelde gezinnen

Men definieert een 'nieuw samengesteld gezin' als een gezin dat ontstaat door hertrouw of samenwonen van partners van wie één of beiden reeds kinderen heeft (hebben) uit een vorige relatie.

Dit is geen nieuw fenomeen. Het vormen van een nieuw gezin na het overlijden van één van de partners heeft altijd bestaan. Nieuw is dat de meerderheid van de nieuw samengestelde gezinnen gevormd wordt na een echtscheiding.

Naast de term 'nieuw samengestelde gezinnen' worden ook wel andere namen gebruikt om dit nieuwe gezin aan te duiden, zoals fusiegezin, hertrouwd gezin, patchworkgezin, stiefgezin.

Deze gezinnen kunnen onderling erg verschillen. Eén van de partners kan zijn of haar kind(eren) meenemen in het nieuwe gezin. Ook beide partners kunnen hun kinderen meebrengen en zij kunnen samen kinderen krijgen. Kinderen kunnen voltijds in het nieuwe gezin wonen, maar ook halftijds, dat wil zeggen beurtelings bij de vader en bij de moeder of enkel in het weekend. Het is duidelijk dat dit complexe relaties kan opleveren.

1. Een nieuw samengesteld gezin: een probleemgezin ?

Een stiefgezin wordt al snel geassocieerd met problemen. In veel oren klinkt 'stiefgezin' oon niet zo prettig. Het beeld dat we hebben gekregen van de stiefmoeder uit de sprookjes 'Hans en Grietje' en 'Assepoester' is ook niet bepaald bevorderlijk voor het imago van een stiefouder.

Maar is een nieuw samengesteld gezin ook een probleemgezin ?

James Bray en John Kelly, 2 Amerikaanse psychologen, deden 10 jaar lang onderzoek naar dit relatief nieuwe fenomeen. In de 10 jaar van het onderzoek volgden ze honderden gezinnen. In veel van deze nieuw samengestelde gezinnen bleken grote spanningen te zijn. Uiteindelijk eindigden 60% van deze gezinnen weer in een scheiding.

Marc Janssens van de Opvoedingswinkel te Genk bevestigt dat nieuw samengestelde gezinnen vaak mislukken, ongeveer 2 op 3 gaan weer uit elkaar.

Een triest gegeven wat uiteraard enorm veel verdriet met zich meebrengt, voor de partners, maar nog meer misschien voor hun kinderen.

Door de eerste scheiding hebben de kinderen al geleerd dat een huwelijk niet blijvend is, dat een thuis nooit stabiel is en dat je de mensen van wie je houdt niet kunt vertrouwen. Deze ervaring wordt door de tweede scheiding nog eens bekrachtigd. Diverse onderzoeken die gekeken hebben naar de gevolgen van een scheiding voor de kinderen laten zien dat veel van deze kinderen zich emotioneel minder goed voelen, vaker probleemgedrag stellen en minder goede schoolresultaten halen.

De eerste vraag die Bray en Kelly zich bij hun onderzoek stelden was: 'Wat maakt het moderne stiefgezin zo kwetsbaar? En daaraan gekoppeld de vraag: 'Waarom lukt het de één niet en de ander wel om een goed functionerend gezin op te bouwen?'

Bray en Kelly ontdekten een **aantal risicofactoren** voor een nieuw samengesteld gezin. Risicofactoren die al snel een valkuil kunnen worden.

- Zo verwachten veel echtparen dat het nieuwe stiefgezin al vanaf het begin zal functioneren als een kerngezin. Met kerngezin wordt het eerste gezin aangeduid, het gezin waar de ouders van de kinderen beide de biologische ouders zijn. Maar dat blijkt helaas altijd een illusie, een stiefgezin is geen kerngezin. Het vanzelfsprekende wij-denken van een kerngezin is nu eenmaal veel moeilijker in een nieuw samengesteld gezin. In een kerngezin kun je duidelijk een grens trekken om 'ons gezin', maar in een nieuw samengesteld gezin is die grens veel poreuzer, wie zijn precies 'wij'? De kinderen horen niet enkel in het nieuw samengesteld gezin, maar maken ook deel uit van het gezin van de ex-partner. Ook als is een huwelijk geëindigd, ouderschap eindigt nooit. En zo heb je ook te maken met (het gezin van) de biologische vader of moeder. En ook het aantal grootouders kan verdubbelen.
- De tweede verwachting die ook irreal blijkt te zijn, is de verwachting dat de stiefouder direct een 'insider' is. Dat wil zeggen dat de stiefouder verwacht dat hij of zij emotioneel gezien direct op voet van gelijkheid met de andere gezinsleden aan het leven in het nieuwe gezin zal beginnen. Omdat de kinderen bij een scheiding vaak aan de moeder worden toegewezen is het meestal de stiefvader die de cultuur van de moeder en haar kinderen binnenkomt. Als hij verwacht dat de andere gezinsleden hun hart even gemakkelijk voor hem zullen openstellen als voor elkaar en dat hij zich in zijn gezin net zo thuis zal voelen als zij, komt hij bedrogen uit. In de praktijk blijkt hij in eerste instantie de 'outsider' te zijn of zoals Bram Vermeulen zingt de 'vreemde eend in de bijt'.

Bram Vermeulen – Vreemde eend

*Ik hoef geen koffie op bed op zondagmorgen
Ik weet nog niet hoe dat hier gaat*

*Ze hoeven niet precies te doen wat ik ze vraag
Waar bemoei ik me ook mee, het geeft niet*

*Het maakt niet uit dat ze
Geen antwoord willen geven
En zeker niet aan die meneer
Dat ben ik dus*

*Maar 'Goedemorgen' zeggen
Dat moet toch kunnen
'Goedemorgen' of gewoon 'Hallo'
Het hoeft niet eens gemeend*

*Vreemde eend
Vreemde eend in de bijt
En ik weet, elke verandering kost tijd*

*'Lekker dier en moppie
Lievaling en poppie'
Zo noem ik hun moeder
'Ga je mee naar bed toe?'
Om kwart over negen
En dan zegt zij: 'Beest'*

*Daar kunnen ze niet tegen
Daar kunnen ze niet tegen*

*Ik hoef geen hand of zoen voor een cadeautje
Ze weten met hun houding ook geen raad
Ik weet het*

*Ze hoeven mij niet pappie of vader te noemen
Ik ben hun echte vader niet
Dat weet ik toch*

En het maakt niet uit of ze maar doen

*Wat ze zelf willen
Ik deed zelf niet anders
Vroeger*

*Maar 'Welterusten' zeggen
Dat moet toch kunnen
'Welterusten' of gewoon 'Nou, dag'
Het hoeft niet eens gemeend*

*Vreemde eend
Vreemde eend in de bijt
En ik weet, elke verandering kost tijd*

*'Lekker dier en poppie
Lievaling en moppie'
Zo noem ik hun moeder
'Ga je mee naar bed toe?'
Om kwart over zeven
En dan zegt zij: 'Beest'
Daar kunnen ze niet tegen
Daar kunnen ze niet tegen*

*Vreemde eend
Vreemde eend in de bijt
En ik weet
Geef ze gewoon de tijd*

(c) Bram Vermeulen

- Een derde irreëel verlangen is, zoals in het lied van Bram Vermeulen, niet zomaar een 'meneer' (of mevrouw) te zijn maar om geaccepteerd te worden als stiefouder, met name het mee uitoefenen van 'ouderlijk gezag'. De teleurstelling kan groot zijn als de kinderen de stiefouder helemaal niet blijken de accepteren maar juist gaan rebelleren. *Zoals bijvoorbeeld een getuigenis waarin een kind de kamer binnenkomt op zoek naar mama. Maar mama is er niet. Het kind pakt vervolgens de telefoon om aan diens biologische vader te vragen of hij/zij naar de film mag. De stiefvader zit al die tijd in de kamer.*
- Naast het gevoel van buitengesloten te zijn, ervaren veel outsiders ook een gevoel van machteloosheid. Ze doen hun best om contact te leggen met het kind, maar het kind negeert hen. De meeste kinderen zitten niet te wachten op een nieuwe vader of moeder. Ze hebben immers al twee ouders. En veel kinderen dromen en fantaseren nog heel lang, en vaak tegen beter weten in, dat het toch nog goed zal komen tussen mama en papa. Een nieuw partner symboliseert dan juist de breuk.

- Kinderen hebben het ook vaak moeilijk omdat ze niet begrijpen waarom de scheiding nodig was. Veel kinderen denken dan ook dat zij de schuld zijn dat hun ouders gescheiden zijn. Zoals een meisje zei: *'ik mocht van mama niet snoepen, maar kreeg van papa een lekstok en toen zijn ze gescheiden'*. Het is daarom ook goed om de kinderen, op hun niveau, uit te leggen waarom ze gaan scheiden. Terwijl een nieuwe relatie voor de ouders vooral emotionele winst betekent, is dit voor de kinderen juist de definitieve breuk met het oude gezin en dus verlies.
- Door de komst van een stiefouder ervaren kinderen al heel snel een loyaliteitsprobleem. Ze willen de stiefouder wel lief vinden, maar hoe moet het dan met hun echte ouder ?

2. Een aantal vuistregels.

Het zal inmiddels duidelijk zijn dat het vormen van een nieuw samengesteld gezin niet een eenvoudige opgave is. Het kennen van de risicofactoren kan helpen om te voorkomen dat je, als nieuw samengesteld gezin ook daadwerkelijk in de valkuil valt.

Een paar vuistregels:

- Geef het verleden een plaats
- Neem afstand van irreële verwachtingen
- Ontwikkel een manier om de stiefouder in het gezin te integreren
- Vorm een sterke partnerband
- Laat kinderen loyaal blijven
- Zoek op tijd hulp

3. De term plusouder

Sinds 2008 werd een nieuwe naam gegeven aan de toch nog steeds negatieve connotatie die hangt aan de naam stiefvader en stiefmoeder, met name plusmoeder en plusvader.

Ook worden zij één dag in het jaar in de bloemtjes gezet zoals bij vaderdag en moederdag.

Stiefouders worden plusmama en pluspapa

Gedaan met stiefmama's en stiefpapa's. Voortaan spreken we over 'plusouders'. Vandaag worden zij op de eerste officiële plusouderdag in de bloemetjes gezet.

Christophe Bohez van de vzw StiefOuder ligt mee aan de basis van het hele opzet. 'Ik ben bijna tien jaar samen met mijn vriendin Sina en heb een zoon van elf uit een eerdere relatie. Elk jaar komt hij van school met een cadeautje voor zijn mama. Terecht. Maar elke keer weer vond hij het jammer dat hij niets had kunnen maken voor Sina', vertelt Bohez.

Bohez had het er op een avond over met zijn vrienden Kurt Burgelman en Nicolas Cuypers. Ook zij vinden dat de stiefouders van deze wereld zwaar worden onderschat. Zo kwamen ze op het idee van een feestdag voor stiefouders. 'Aanvankelijk spraken we over een lokaal initiatief binnen onze eigen gezinnen. Maar naarmate de avond -en de drank- vorderde, zagen we het steeds grootser', lacht Cuypers. Naast de moeder- en vaderdag ijveren ze nu voor een feestdag voor de stiefouders. Van die dag willen ze een jaarlijkse traditie maken. De dag prikten ze vast op de laatste zondag van juni. 'Waarom die dag? Omdat eerst de échte mama's en papa's gevierd moeten zijn. We willen ook niet dat de scholen zich verplicht zouden voelen om iets extra's te maken. Het moet allemaal vrijwillig gebeuren', vindt Kurt Burgelman.

Meteen willen ze ook af van de term stiefouders. 'Dat klinkt zo vreselijk negatief. Terwijl veel mannen en vrouwen zich net zoveel zorgen maken over de kinderen van hun partner als over hun eigen kinderen.' De drie - samen vzw StiefOuder - schreven een wedstrijd uit voor een 'leuker woord voor stiefouders'. Het winnende woord werd plusouder. 'Plus betekent iets meer. En aangezien er meestal al twee ouders zijn, leek ons dit het meest geschikt.' De term plusouder werd zelfs meerdere keren binnengestuurd. Woorden die het niet haalden, zijn onder andere bengelbewaarder en caremama.

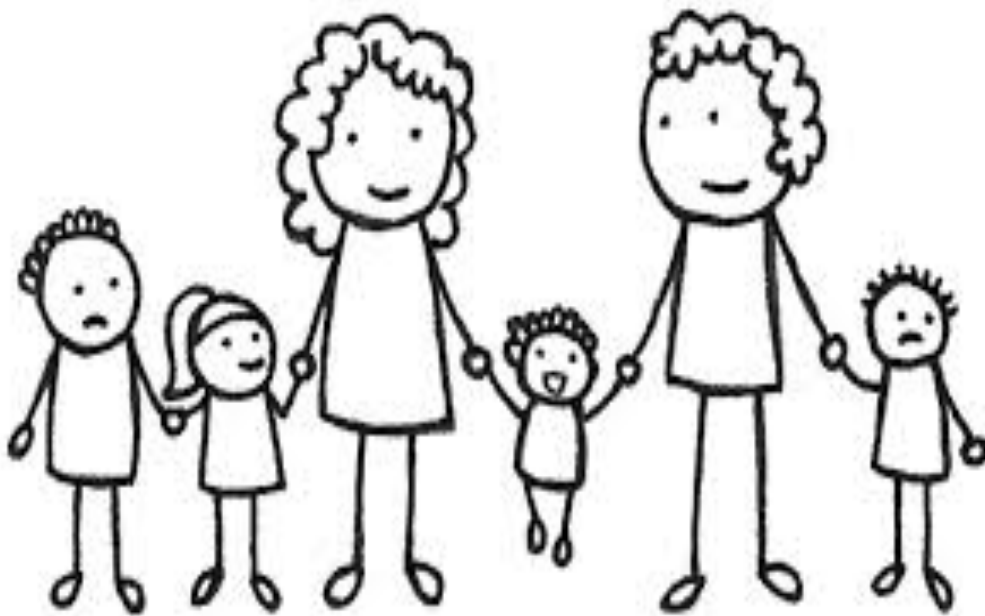
De vzw hoopt dat hun initiatief opgepikt wordt in heel België. 'Het zou goed zijn mocht de feestdag voor plusouders internationaal gaan. Want wij namen al Valentijn en Halloween over van de Amerikanen. Laat ons nu eens het omgekeerde doen', zegt Nicolas Cuypers.

Voor volgend jaar droomt de vzw StiefOuder van een groot evenement. 'We moeten de plusouders wereldwijd vieren en hen het respect geven dat ze meestal verdienen.' (bjm)

Het Nieuwsblad – 29 juni 2008

Hoofdstuk 6

Andere gezinsvormen



Hoofdstuk 6

Andere gezinsvormen

1. Het éénoudergezin

Alleenstaande ouder zijn is soms een bewust keuze, maar vaak het gevolg van een scheiding en soms van het overlijden van de andere ouder. Kinderen alleen groot brengen kan op veel momenten zwaar zijn maar het betekent niet automatisch dat het nadelig is voor de ontwikkeling van kinderen. Het is niet de gezinssituatie op zich maar de wijze waarop kinderen opgevoed worden dat telt. Maar toch liggen in deze gezinsvorm valkuilen.

1.1. Verdriet, kwaadheid en schuldgevoel.

Bij een eenoudergezin dat door scheiding ontstaat, speelt verdriet om het uiteenvallen van het gezin een grote rol. Gedachten over wie de oorzaak is van de scheiding en wie er achterblijft met de gevolgen, roepen gevoelens van boosheid en schuld op. Vaak valt een deel van het sociaal netwerk van het gezin weg en wordt er door de ene ouder moeizaam, negatief of helemaal niet gesproken over de andere ouder. Het contact met die ouder wordt sterk verminderd of zelfs helemaal verbroken. Er worden geen herinneringen opgehaald en de verhouding met de uitwonende ouder kan problematisch zijn. Onderlinge betrokkenheid in een eenoudergezin kan grote deuken oplopen vanwege de verschillende loyaliteiten van de kinderen naar de moeder en vader. De kinderen voelen zich vaak verdeeld.

In eenoudergezinnen die na overlijden ontstaan, is het verdriet om de overleden ouder groot. De rouwperiode duurt soms lang. Kinderen delen wel hun herinneringen met de achtergebleven ouder, over de overleden ouder wordt positief gesproken en er staat vaak een foto in de kamer. Deze eenoudergezinnen worden meestal gesteund door familie en vrienden. De stijl en sfeer die gevormd is met de overleden ouder houden ze vaak in stand.

Na verloop van enkele jaren zijn de meeste eenoudergezinnen stabiele gezinnen. Ouders en kinderen weten waar ze aan toe zijn en wat de huiselijke afspraken zijn. In scheidingsgezinnen is het contact met de uitwonende ouder meestal gestabiliseerd.

1.2. Kind uit éénoudergezin meer kans op problemen.

Een kind uit een eenoudergezin heeft meer kans op problemen tijdens het opgroeien dan een kind uit een tweeoudergezin. Kinderen die opgroeien in een eenoudergezin ontwikkelen bijvoorbeeld vaker probleemgedrag en emotionele problemen dan hun leeftijdsgenootjes in tweeoudergezinnen. Ook zijn prestaties op school slechter dan gemiddeld. De verschillen zijn echter niet groot en er zijn ook veel kinderen uit eenoudergezinnen die zich zonder problemen ontwikkelen.

Dat ze meer probleemgedrag ontwikkelen is vooral bekend uit onderzoek naar kinderen uit moedergezinnen na echtscheiding (Colpin e.a. 2000, Van der Heide 2010). Het kan dus zijn dat de genoemde problemen meer samenhangen met de scheiding, of met een laag inkomen, dan met het alleenstaand ouderschap. Het feit dat kinderen in stiefgezinnen of samengestelde gezinnen dezelfde problemen kennen, ondersteunt dit.

De manier waarop ouders na de scheiding met elkaar omgaan is van invloed op het ontstaan van problemen. Bij zogenaamde vechtscheidingen met veel conflicten zijn de gevolgen van de scheiding voor kinderen veel ernstiger. Kinderen van gescheiden ouders scheiden later zelf ook vaker. Dat gaat vooral op voor jongens, die ook meer risicovol gedrag vertonen en op jongere leeftijd met seks en relaties beginnen dan leeftijdgenoten zonder gescheiden ouders. Dat zou komen omdat jongens een vaderfiguur meer missen dan meisjes. De meeste kinderen blijven na de scheiding immers bij hun moeder wonen.

1.3. Laag inkomen oorzaak problemen éénoudergezin.

Voor een groot deel zijn de slechtere ontwikkelingskansen van kinderen uit eenoudergezinnen terug te voeren op de slechte financiële situatie van een flink deel van deze gezinnen. Dit blijkt zowel uit internationaal als Belgisch onderzoek. Kinderen in gezinnen met een lager inkomen hebben een minder goede gezondheid en vertonen meer probleemgedrag. De problemen van kinderen in eenoudergezinnen zijn ook groter als de economische omstandigheden van het gezin slechter zijn. Door de lagere inkomsten heeft het gezin minder mogelijkheid om van goede voorzieningen voor de kinderen gebruik te maken.

Eenoudergezinnen met een hoogopgeleide ouder met een goed inkomen hebben het veel gemakkelijker dan een laagopgeleide alleenstaande moeder met geen of een laagbetaalde parttime baan. Bij een hoog inkomen kan een parttime baan overdag voldoende zijn. Bij een laag inkomen is de combinatie van arbeid en zorg veel moeilijker omdat men meer uren moet werken.

Laagbetaald werk (zorg, horeca, schoonmaak) gebeurt bovendien meestal op tijden waarop formele kinderopvang niet wordt aangeboden, nog los van de betaalbaarheid daarvan.

2. Het holebigezin

In het holebigezin hebben de kinderen 2 mama's of twee papa's. Het duurde heel lang vooraleer holebi's het recht kregen om kinderen te krijgen en nog altijd rust het thema toch nog in een soort taboesfeer.

2.1. Mogen holebi's kinderen hebben?

Kunnen holebi's net zoals hetero's kinderen opvoeden? Bestaan er studies die aantonen dat zij het niet kunnen? En nog: zijn al die hetero's die 'van nature' kinderen kunnen krijgen bekwaam (of in staat) kinderen op te voeden? Als homo's en lesbiennes onbekwaam worden geacht, moeten hetero's die niet bekwaam blijken te zijn dan niet op dezelfde manier worden behandeld?

Homoseksuelen zijn niet in staat om samen met hun partner van hun keuze een kind te verwekken, maar de wetenschap staat al zover dat er daarvoor andere oplossingen bestaan. Zo kunnen ze bijvoorbeeld vragen aan een draagmoeder om hen te helpen. Ook kunnen homo's en lesbiennes vragen om pleegouders te worden of om een kind uit het buitenland te adopteren. Op 20 april 2006 werd door de Senaat de openstelling van adoptie voor holebi-koppels goedgekeurd. Vooraf was adoptie niet mogelijk. Deze stemming maakt duizenden holebi's met kinderen of met een kinderwens gelukkig. Een belangrijke voorwaarde is het samenwonen. Mannen kunnen geen kind baren maar kunnen het wel verwekken. Ze kunnen ook de biologische vader zijn. Bijvoorbeeld met een vriendin of met een lesbisch koppel. Vrouwen echter hebben het makkelijker, zij moeten niet zoeken naar een draagmoeder. Zij kunnen sperma vragen aan een homostel of ze kunnen naar de spermabank gaan om bevrucht te worden.

Er zijn veel mensen die tegen de zaak zijn dat holebi's kinderen mogen krijgen. Ze beweren bijvoorbeeld dat er genoeg mensen zijn die geen kinderen kunnen krijgen op natuurlijke wijze. Een andere reden is dat een kind met twee holebi-ouders meer vatbaarder is voor pesterijen. Als kinderen niet gepest worden omdat ze twee vaders of twee moeders hebben, dan worden ze misschien wel gepest omdat ze scheel kijken, een bril dragen, een beugel hebben, rood haar hebben en te mager of te dik zijn. Het is in ieder geval onmogelijk om kinderen tegen alle gevaren en alle teleurstellingen van het leven in bescherming te nemen.

Kinderen van holebikoppels rapporteren even grote levenskwaliteit

In België mogen holebikoppels sinds 1 juni 2003 huwen en sinds 30 juni 2006 ook samen kinderen adopteren. In Frankrijk wordt begin 2013 een wetsontwerp behandeld dat homohuwelijken mogelijk maakt en onmiddellijk in één beweging ook adoptie toelaat. Voor sommigen gaat dit blijkbaar te ver.

Enkele internationaal publieke figuren hebben ons vorig jaar weer getraakteerd op een aantal stuitende uitspraken aangaande de opvoedkundige capaciteiten van onze homoseksuele medemens, daarbij niet gehinderd door enige kennis ter zake. Zo was er bijvoorbeeld de Amerikaanse politicus Rick Santorum die verkondigde dat kinderen beter af zijn met een vader die in de gevangenis zit dan dat ze zouden opgroeien bij een lesbisch koppel, waar van een vader geen sprake is.

De leider van de Katholieke Kerk in Schotland Keith O'Brien wil er niet aan denken om holebi's het recht te geven om te kunnen huwen. Volgens hem betreft het net een afbrokkeling van de menselijke waardigheid en presenteerde daarom de volgende valse analogie. Stel je voor dat de overheid opnieuw beslist om slavernij in te voeren, maar ons er van verzekert dat niemand kan gedwongen worden om een slaaf in huis te halen, zou dit soort waardeloze geruststelling onze woede kalmeren? Zou het verrechtvaardigen waarom we zo'n fundamenteel menselijk recht ontmantelen? Paus Benedictus waarschuwde ons vorig jaar al drie maal dat homohuwelijken een bedreiging zijn voor de mensheid en de wereldvrede. Onbedoelde humor is soms de beste.

Geloofwaardig wetenschappelijk onderzoek ondersteunt echter geenszins de claim dat opgroeien bij holebi's nefast is voor de ontwikkeling van kinderen, zodat het irrationeel blijkt om er dergelijke opvattingen op na te houden. Wie dus nog steeds dit soort nonsens blijft volhouden, is niet bekend met de tientallen empirische studies die dit reeds hebben weerlegd. Maar zelfs zonder die gegevens kan men met een beetje gezond verstand tot dezelfde conclusie komen.

Waarin schuilt volgens tegenstanders precies het eventuele gevaar van een opvoeding door holebi's? Soms zijn die bijvoorbeeld de mening toegedaan dat homoseksualiteit besmettelijk is, ofwel dat kinderen door indoctrinatie of socialisatie later in hun leven sneller zullen opteren voor een homoseksuele of lesbische geaardheid.

Alsof veelvuldiger contact met holebi's hen wel eens op gedachten zou kunnen brengen - je weet maar nooit!? Heeft u dan tussen uw negen en veertien jaar in alle vrijheid de opties overwogen? Heeft u dan gekozen wat u later zou 'worden'? Niet dus, want geaardheid is geenszins het resultaat van een proces van beraadslaging. En evenmin van beïnvloeding door rolmodellen tijdens de jeugd. Dat wordt bevestigd door het hersenonderzoek

van de laatste jaren, waaronder dat van Dick Swaab dat aantoont dat reeds in de vroege kindertijd vastligt welke seksualiteit men later zal hebben. Het is dan ook vreemd dat er tegenwoordig nog steeds 'weldenkende' mensen zijn die menen dat men hier bewust voor kiest.

Als er al opvoedingsproblemen opduiken in dergelijke gezinnen is dat bijvoorbeeld te wijten aan het feit dat sommige holebi's vaak van partner wisselen. Dit speelt mogelijks een nefaste rol in de ontwikkeling van een kind, maar is geen inherent onderdeel van het holebi-ouderschap in het algemeen. Bij sommige hetero's is dit natuurlijk eveneens het geval, dat is al langer geweten. Het gaat hier dan veeleer over de factor instabiliteit in relaties en niet zozeer over de (ge)aard(heid) van de ouders. We moeten daar toch een duidelijk onderscheid in maken.

Wat daarnaast volgens velen een negatieve invloed kan hebben is de stigmatisering die homoseksuelen in bepaalde kringen ervaren. Kinderen van holebikoppels zullen volgens hen vaker het slachtoffer zijn van pesters. Maar ten eerste is ook dat natuurlijk geenszins inherent verbonden aan de opvoeding door homokoppels op zich. En bovendien worden de zaken hier eigenlijk geperverteerd. Kinderen worden veeleer gepest om wie ze zelf zijn, dan omwille van hun ouders. De slachtoffers liggen bijvoorbeeld niet goed in de groep of dragen een bril. Dat zijn de redenen die men aangrijpt om hen te pesten. Flaporen of rood haar kunnen dat evengoed zijn, terwijl er ook coole, grappige en mondige kinderen zijn die daar niet om gepest worden. Moeten we dan alle brillen en flaporen verbieden opdat die kinderen niet meer zouden belaagd worden? Moeten we alle mogelijke risicokenmerken wegnemen? Dit is een evidente absurditeit.

"Maar je hebt toch een man en een vrouw nodig als rolmodellen", is dan de tegenwerping, "anders kan je als kind toch niet uitgroeien tot een volwaardige persoonlijkheid." Is dat zo? Wat doe je dan met mannen die 'onder de sloef liggen', of met zachtaardige huismannen en strenge, rationeel ingestelde carrièrevrouwen? Wat doe je met kinderen waarvan een ouder overleden is? Bij sommige scheidingen is er eveneens een breuk met het kind. Wat raden we in die situaties aan? De overgebleven partner aansporen om zo rap mogelijk die lege plaats in te vullen door op zoek te gaan naar een nieuwe wederhelft misschien? Het potentieel traumatische aan dergelijke kwesties is niet zozeer het ontbreken van een specifieke vader- of moederfiguur, maar veeleer het tekortschieten, het verlies of de afwezigheid van iemand waar je een emotionele band mee hebt.

Het gebruik van wat gezond verstand en de relevante onderzoeken leiden dus tot dezelfde conclusie. Niets wijst erop dat kinderen in gezinnen met een ouderkoppel van hetzelfde geslacht slechter af zouden zijn op vlak van mentale gezondheid, sociaal functioneren, identiteitsvorming, schoolprestaties of tal van andere aspecten van hun ontwikkeling. De argumenten van tegenstanders blijken ongeldig, en bijgevolg is het verbieden van kinderen krijgen voor holebi's niet aangewezen. Integendeel, in een liberale democratie is het de plicht van de overheid haar burgers een zo groot mogelijke vrijheid te bieden, zeker als duidelijk blijkt dat men anderen daarmee geen schade toebrengt.

Trouwens, laat het ons eens van de andere kant bekijken - zijn er misschien zelfs voordelen? Door de aard van de biologische combinatie zal bij een holebikoppel niet gauw 'een ongelukje' gebeuren, of zullen er niet snel kinderen komen 'omdat dat nu éénmaal voor de hand ligt'. Zij kiezen daarentegen heel bewust voor het ouderschap en zijn bijgevolg gemotiveerder dan het gemiddelde heterostel omdat hun keuze hoe dan ook weloverwogen zal zijn. Het al dan niet natuurlijke karakter van de situatie is in deze volstrekt irrelevant. Opgroeien in een warme, zorgzame omgeving kan dus evengoed in een gezin waarin de ouders het zelfde geslacht hebben.

En sta me tot slot toe nog even advocaat van de duivel te spelen, want de volgende gevaarlijke vraag komt door de houding van de tegenstanders onvermijdelijk bovendrijven. Wat doen we dan met heterokoppels uit bepaalde doelgroepen die volgens de statistieken geen warm en stabiel nest kunnen garanderen? Moeten we hen ook behandelen zoals sommigen zouden willen doen met de zogenaamd onbekwame holebi's? Er kan bijvoorbeeld wetenschappelijk aangetoond worden dat de opvoeding door laaggeschoolden niet goed is voor de toekomstperspectieven van hun kinderen. Want al vanaf de geboorte zijn die in het nadeel: de armere bevolkingsklasse zet meer ongezonde baby's op de wereld. En later worden die vaker ziek, vaker dik, vaker rokend en sterven ze sneller.

Hieruit blijkt opnieuw dat niet ieder kind in België dezelfde kansen krijgt. Moet dit ons niet inspireren om de échte problemen aan te pakken, en om stappen te nemen om de kloof tussen arm en rijk weg te werken? Waarom zijn we daar niet meer mee bezig?

Knack 06/01/2013

3. Het adoptiegezin

Een kind dat wordt geadopteerd, komt in een nieuw gezin terecht: een adoptiegezin. Door adoptie word je een lid van de familie. Je hebt dezelfde rechten en plichten als een biologisch kind. Adoptieouders komen dus 'in de plaats' van de biologische ouders. Dit is voor altijd.

Adoptie biedt een kind een kans op te groeien in een permanent gezinsverband en de meeste kinderen halen hun achterstand in. Desalniettemin doen adoptiegezinnen vaker een beroep op hulpverlening dan biologische gezinnen. Ook worden geadopteerden twee maal zo vaak verwezen naar het speciaal onderwijs (Juffer & Van IJzendoorn, 2008). Adoptieouders en geadopteerden vragen frequenter hulp dan ouders van niet-geadopteerde kinderen (Van IJzendoorn en Juffer 2006, Tieman 2006).

Negatieve ervaringen zorgen voor stress

De situatie voorafgaand aan de adoptie kan zo moeilijk en complex zijn dat het kind langere tijd wordt blootgesteld aan stress, vaak 'early live stress' genoemd. Door het verbreken van de gehechtheidsrelatie met de biologische ouder of de verzorger kan er sprake zijn van gevoelens van verlies en gescheiden zijn (of zelfs een afstands- en separatietrauma ontstaan). Daarnaast zijn er vaak meerdere negatieve levenservaringen zoals honger en armoede, opgevoed worden in een tehuis en wisselende verzorgsters. Ook kunnen kinderen getuige of slachtoffer geweest zijn van mishandeling, verwaarlozing of misbruik. Verder is het overplaatsen naar een ander land, andere cultuur met andere gebruiken op zich al ingrijpend. Stress heeft negatieve invloed op biologisch, psychologisch niveau en de ontwikkeling van het brein (McLaughlin e.a. 2010; Wilbarger e.a. 2010). Of de negatieve ervaringen problemen tot gevolg hebben is afhankelijk van de duur en intensiteit van ervaringen vóór de adoptie en van de veerkracht van het individuele kind.

Reacties kinderen

Michael Rutter (e.a. 2009), hoogleraar ontwikkelingspsychopathologie bij het Londense Institute of Psychiatry, en zijn collega's onderzochten kinderen die door Britse ouders werden geadopteerd na een periode van ernstige verwaarlozing in een Roemeens kindertehuis. Zij vinden vier patronen die kinderen ontwikkelen:

- ontremde gehechtheid (allemandsvriendjesgedrag)
- quasi autistische trekken
- ongeconcentreerd zijn / hyperactiviteit
- intellectuele achterstanden

Rutter (2009) stelt dat het kind in feite gedrag vertoont waardoor hij of zij kan

overleven in zijn omgeving. Dit gedrag wordt vastgelegd in het brein. Meestal gaat het om hyperalert zijn (niets ontgaat het kind, heel enthousiast overal op reageren, druk gedrag, onrust) of juist heel vertraagd reageren (je bereikt het kind niet, niets lijkt het kind echt te raken, afwachtend gedrag). Deze bijzondere ontstaansgeschiedenis van de problematiek kan betekenen dat reguliere interventies en protocollen voor deze groep niet optimaal werken.

Risicofactoren

De voorgeschiedenis is bepalend voor het latere functioneren van het kind. Juffer (2010, pag. 131) zet de risicofactoren op een rij:

- verwaarlozing en (seksuele) mishandeling in het land van herkomst
- slechte gezondheidstoestand bij aankomst
- een moeilijk temperament: snel van streek, moeite met veranderingen
- veelvuldige scheidingen of overplaatsingen in het land van herkomst
- geen mogelijkheid hebben gehad zich te hechten
- overvriendelijk allemansvriendjesgedrag
- ontwikkelingsachterstand
- overlevingsgedrag (bijvoorbeeld stelen)
- leeftijdsverwisseling, het kind is in feite ouder dan de opgegeven leeftijd

Hoe meer risicofactoren hoe groter de kans op problemen. Een sensitieve opvoedingshouding van de adoptieouders en een veilige gehechtheid tussen adoptieouders en adoptiekind hebben een positieve invloed.

Gehechtheid

De eerste tijd na de adoptie is stabiliteit nodig. Het is belangrijk om een ritme te vinden en aan elkaar te wennen en een veilige gehechtheidsrelatie op te bouwen. Veilige gehechtheid maakt dat kinderen en volwassenen kunnen omgaan met moeilijke situaties die op hun pad komen. Voor meer informatie zie het dossier Hechting en hechtingsproblemen. Voor gehechtheidsontwikkeling is in adoptiegezinnen extra aandacht nodig. Ten eerste omdat de hechting is verstoord doordat de moeder het kind heeft afgestaan en ten tweede, omdat een deel van de kinderen onveilig gehecht blijft. Dit begint bij informeren van ouders en door het bevorderen van gehechtheid via video-interactiebegeleiding. Ook kan er een trauma blijken te zijn, dat behandeld moet worden (Juffer 2006, Juffer en van Tuyl, 2010).

Hoofstuk 7 :

nuttige links

www.tweehuizen.be: als ouders apart gaan wonen

www.kinderrechtswinkel.be

www.stichtingjongehelden.nl: info over omgaan met scheiding

www.sbo.be: lijst met boeken over scheiding en andere nuttige info

www.plusouder.be

Hoofdstuk 8

Lesmateriaal

1. Diversiteit in gezinnen

DOELSTELLINGEN

- Het concept 'gezin' en 'opvoeder' vanuit verschillende perspectieven bekijken.
- Diversiteit in gezinnen als normaal zien.
- Eigen ervaringen delen met diverse gezinsvormen.

TIMING



Kort (deel van een lesuur)

RICHTLIJNEN

Met wie?

- Deze oefening is een groepsoefening die idealiter wordt gemaakt in groepen van min. 5 personen en max. 20 personen. Indien er een veilig klasklimaat heerst opteren we ervoor om bij een groep van 20 personen niet te werken met deelgroepen. Zo kunnen maximaal ervaringen met de diversiteit aan gezinsvormen worden uitgewisseld.
- Het is aangewezen dat 1 iemand nota neemt van de zaken die aan bod komen. Dit kan een basis zijn om later mee te werken (zie volgende oefening: communiceren met diverse gezinnen).

Deze oefening kan ook individueel worden gemaakt. Zo verliest men echter de meerwaarde van het samenwerkend leren.

Vorbereiding

- Voorzie een bal of ander voorwerp waarmee kan gegoid worden.

OPDRACHT

Om alle ouders en opvoeders te kunnen betrekken bij het klas- en schoolgebeuren van de leerlingen is het nodig om bewust te zijn van de grote variatie aan gezinsvormen die er bestaan.

De bedoeling van deze oefening is om zoveel mogelijk gezins- en opvoedingsvormen op te sommen en na te denken over de consequenties die deze hebben voor ouder-leerkracht-communicatie en betrokkenheid bij het klas- en schoolgebeuren

1. Alle leden gaan in een cirkel staan. Diegene die de bal vast heeft noemt een bepaalde gezinsvorm & legt deze kort uit. Vervolgens gooit hij/zij de bal naar een andere deelnemer.

2. Deze deelnemer formuleert wat de mogelijke consequenties zijn voor de communicatie met de school en de betrokkenheid bij het klas- en schoolgebeuren.

3. De andere deelnemers of de deelnemer die de bal vastheeft kunnen een ervaring delen omtrent het omgaan met dergelijke gezinsvormen vanuit een schoolse context. Dit betekent dat hij/zij in de volgende ronde de bal niet kan ontvangen voor het noemen van een gezinsvorm of het nadenken over mogelijke consequenties voor oudercommunicatie.

4. De persoon die de bal vastheeft gooit de bal naar iemand anders en er wordt terug vertrokken van (1). Deze oefening gaat door tot de inspiratie omtrent gezinsvormen is uitgeput.

NABESPREKING

Een aantal gezinsvormen op een rijtje

- **Traditioneel gezin:** een volwassen man en vrouw leven samen en zijn de biologische ouders van hun kind(eren).
- **Eénoudergezinnen:** een volwassene leeft samen met zijn of haar kind(eren) van wie hij of zij de biologische ouder is.
- **Niet-gehuwde samenwonende ouders.**
- **Nieuw samengestelde gezinnen:** beide ouders brengen kinderen mee in een nieuwe relatie. Soms hebben ze ook samen nog kinderen.

De niet-biologische ouder van de kinderen in het gezin, wordt vaak plusouder genoemd in plaats van stiefouder.

- **Holebigezin:** twee mannen of twee vrouwen die samenleven en kinderen hebben, uit een vorige heterorelatie, geadopteerd of als pleeggezin. Eén van de twee kan ook de biologische vader of moeder zijn via draagmoederschap of zaaddonatie.
- **Adoptiegezin:** Eén of twee volwassenen hebben kinderen waarvan ze niet de biologische ouders zijn. Ze zijn sociale en juridische ouders.
- **Generatiegezin:** ouders en kinderen leven in een groter familieverband met grootouders, tantes, ooms, Deze laatste kunnen zich ook ontfermen over de kinderen en betrokken willen worden bij het schoolgebeuren.
- **Co-ouderschap**, al dan niet met wisselende verblijfplaats voor de kinderen. Gezagsco-ouderschap betekent dat gescheiden ouders het ouderlijk gezag over de kinderen delen. Ze staan dan beiden in voor de opvoeding van hun kind. Gezagsco-ouderschap komt voor bij kinderen die op twee adressen wonen, dus afwisselend bij én van beide ouders (bilocatie of verblijfsco-ouderschap). Maar ook als het kind op één adres woont bij de ene ouder en bij de andere ouder op bezoek gaat, kan er sprake zijn van gezagsco-ouderschap. Eventuele nieuwe partners (plusouders) hebben juridisch geen ouderlijk gezag, maar oefenen wel ouderlijke taken uit.
- **Mee-oudergezin:** Eén of twee volwassenen, met een eigen gezin, zorgen, naast de ouders mee voor de kinderen en zijn nauw betrokken bij de opvoeding.
- **Tienergezin:** een minderjarige deelt de opvoeding van zijn of haar kind met een volwassene, meestal met de eigen ouder(s).
- **Woongroep:** een grotere groep volwassenen leeft samen, eventueel met kinderen, bijvoorbeeld een commune.
- **Begeleid wonen – kindertehuis:** kinderen leven in een gezinsvervangende constructie, vaak met wisselende verzorgers of begeleiders.
- **Latgezin:** twee volwassenen leven niet samen, maar hebben wel een relatie en samen kinderen.
- **De niet-begeleide, alleenwonende minderjarige.**
- **Kinderen van ouders die in het buitenland werken.**

ALTERNATIEVEN EN TRANSFER

Alternatieve werkvormen

Rondje: tijdens een (klassen)gesprek (in een onveilig klasklimaat) zal niet iedereen altijd een bijdrage leveren. Via deze werkvorm worden beurten gelijkwaardig verdeeld. Elke student legt een klein voorwerp op tafel, bijvoorbeeld een potlood of een puntenslijper. De eerste student (eventueel aangewezen door de docent) geeft een antwoord en neemt daarna zijn of haar voorwerp van de tafel. Vervolgens geeft een tweede student antwoord en neemt zijn of haar voorwerp van de tafel. Dit gaat door tot alle voorwerpen verdwenen zijn. Het nadeel bij deze werkvorm is dat er minder mogelijkheden zijn om verschillende studenten hun ervaringen te laten delen met een bepaalde gezinsvorm.

Transfer

Door ervaringen en kennis uit te wisselen werkt men via deze oefening via samenwerkend leren aan normaliteit, Onbevooroordeeldheid & non-discriminatie, multiperspectiviteit en leren-van-elkaar.

2. Communiceren met diverse gezinnen

DOELSTELLINGEN

- Nadenken over manieren om in de schoolcommunicatie omtrent het klas- en schoolgebeuren tegemoet te komen aan de diversiteit aan gezinnen.

TIMING



Lang (één of meerdere uren)

RICHTLIJNEN

Met wie?

- De voorgestelde werkvorm 'denken-delen-uitwisselen' vereist samenwerking in duo's.

Vorbereiding

- Het is aangewezen dat de studenten een notie hebben van de diversiteit aan gezinsvormen die er bestaan. Dit kan behandeld worden via de oefening 'Diversiteit in gezinnen'.

• OPDRACHT

Hoe zorg je er als leerkracht en/of als school voor dat in de oudercommunicatie tegemoet wordt gekomen aan de diversiteit aan gezinsvormen?

Stel een formulier op waarmee je bij de inschrijving én aan het begin van elk schooljaar kunt nagaan in welke gezinssituatie de leerling opgroeit en kunt bepalen hoe de communicatie met de ouders en opvoeders omtrent het schoolgebeuren (ontspanningsactiviteiten, praktische communicatie, communicatie omtrent het leerproces,) zal verlopen.

1. **Denken:** Brainstorm eerst individueel.

2. **Delen:** Leg daarna je brainstorm samen met je partner, argumenteer jullie ideeën en kom tot een consensus.

3. Ontwikkel samen het formulier.

4. **Uitwisselen:** Elk duo stelt hun formulier kort voor aan de rest van de groep. Deze geven hierop feedback. Dit uitwisselen kan ook via een soort 'tentoonstelling' gebeuren waarbij de verschillende formulieren worden tentoongesteld. Men kan feedback geven op de formulieren van medestudenten via post-its (bv. groene/gele post-its staan voor sterke punten, roze/oranje post-its staan voor valkuilen/zwakke punten/werkpunten).

Aandachtspunten:

- Beantwoordt het formulier aan de sleutelcompetenties voor **leren VOOR diversiteit**? Deze sleutelcompetenties zijn **leren-van-elkaar, multiperspectiviteit, dialoog en samenwerking, normaliteit, onbevooroordeeld en non-discriminatie en flexibiliteit.**
- Zijn de invulmogelijkheden aangepast aan alle gezinsvormen?
- Wordt vermeden dat de leerling moet optreden als 'postbode' tussen de verschillende ouders?
- Worden er alternatieven geboden in wijze van communiceren (per telefoon, mail, per brief)?
- Kunnen de ouders ervoor kiezen om, indien mogelijk, samen of apart naar school te komen?
- Zijn ook plus(groot)ouders, halfbroers en –zussen... welkom op school?
- Is de wettelijke situatie gekend van de leerlingen?
- Krijg je een zicht op de ouders waarmee het kind contact heeft?
- Heb je een beeld van de verblijfsregeling? Bij wie verblijft het kind op welke dagen?
- Aan wie worden de schoolrekeningen bezorgd?
- Hoe wordt tegemoet gekomen aan de aanwezige taaldiversiteit?

NABESPREKING

Vragen ter nabespreking

- De aangegeven aandachtspunten kunnen een vertrekpunt zijn bij de nabespreking. Vertrek hierbij steeds vanuit de sleutelcompetenties voor **leren VOOR diversiteit.**
- In welke mate is het gebruik van zo'n formulier te verenigen met **flexibiliteit** ?
- Welke kansen en valkuilen zie je bij het gebruiken van een dergelijk formulier?
- Welke aanvullende middelen en acties zijn er nodig om optimaal tegemoet te komen aan de diversiteit aan gezinsvormen?

Mogelijke oplossing

Deze oefening kan gemaakt worden op basis van bestaande formulieren en aangepast worden waar nodig.

Nota: Sleutelcompetenties voor leren voor diversiteit.

dialogoog & samenwerking

De dialoog is de gespreksvorm waarin diversiteit het best tot haar recht komt. Er wordt tijd uitgetrokken om naar elkaar te luisteren en op een evenwaardige manier tot uitwisseling van betekenissen te komen. Samenwerking is dan weer de handelwijze waarbij diversiteit als meerwaarde kan worden benut. Dat laatste loopt niet altijd van een leien dakje. Samenwerken in heterogene groepen kan soms tot conflicten leiden. Maar ook dat is een normaal gegeven waar we moeten leren mee omgaan.

flexibiliteit

Kunnen functioneren in een complexe samenleving veronderstelt dat we vlot kunnen switchen tussen verschillende codes die worden gehanteerd, naargelang context, personen, situaties, culturen. Hier gaat een dynamisch proces aan vooraf van observeren, afwegen, uittesten wat wel en niet kan, onderhandelen en zich manifesteren of aanpassen zonder het eigen referentiekader te verloochenen.

leren-van-elkaar

We creëren onder invloed van onze interactie met anderen actief nieuwe referentiekaders en stellen de bestaande voortdurend bij. Essentieel hierbij is een basishouding van reflectie en zelfkritiek, zowel op ons zelf als op tradities, verworvenheden, normen en waarden van de groepen waartoe we behoren.

multiperspectiviteit

Aan elk verhaal zijn verschillende kanten. Maar we nemen dikwijls genoeg met één kant, één verklaring, één perspectief: "het eigen perspectief".

Omgaan met diversiteit houdt in dat men zich los kan maken van het eigen perspectief, via verschillende invalshoeken naar zaken kan kijken én zich kan inleven in het perspectief van degenen met wie men in interactie treedt.

normaliteit

Diversiteit is alomtegenwoordig. Het is een basiskenmerk van een democratische samenleving. We kunnen en mogen op alle mogelijke manieren van elkaar verschillen. Dit houdt geen waardeoordeel in. Het gaat hier enkel om de vaststelling en principiële aanvaarding van een feitelijke situatie, die plezierig, boeiend en leerrijk kan zijn, maar evengoed verwarrend, vreemd of onaangenaam.

onbevooroordeeldheid & non-discriminatie

Een stereotype bestaat voornamelijk uit gedeelde ideeën over een bepaalde groep mensen. Het is een geheel van eigenschappen die een groep mensen samenbrengt in termen van gedrag, gewoontes, ... Iedereen heeft stereotypen nodig om de wereld rondom zich te structureren. Maar we hanteren niet altijd dezelfde stereotypen. We hebben niet altijd dezelfde referentiekaders. Wanneer we referentiekaders delen, is het mogelijk dat we ze anders gebruiken afhankelijk van de context. Omgaan met diversiteit betekent dat we ons bewust worden van onze stereotypen en deze zeker niet laten uitmonden in vooroordelen (= oordelen die we over anderen vormen op basis van onze stereotypen, dus zonder hen echt te kennen). We gaan anderen beschouwen als individuen en hen onbevangen observeren in een specifieke context. Daarnaast hoeden we ons ervoor om anderen niet te discrimineren.